

โลกาภิวัตน์

อาจารย์วสันต์ อิศกุล:

จากหนังสือธรรม

อาจารย์วศิน อิศร:

ชมรมกัลยาณธรรม
www.kanlayanatam.com

หนังสือตีพิมพ์ที่ : ๒๐๘

อาจารย์วศิน อินทสระ

พิมพ์ครั้งที่ ๑	มกราคม ๒๕๕๖
จำนวนพิมพ์	๓,๕๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์โดย	ชมรมกัลยาณธรรม ๑๐๐ ถ.ประโคนชัย ต.ปากน้ำ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ ๑๐๒๗๐ โทรศัพท์ ๐๒ ๗๐๒ ๗๓๕๓ และ ๐๒ ๗๐๒ ๙๖๒๔
ภาพปก	ศักดิ์สิทธิ์ ภัทรประกฤษ (ต๋าว)
รูปเล่ม	แก้ตากลม
พิสูจน์อักษร	อ. จันทรา ทองเคียน และคณะ
พิมพ์ที่	สำนักพิมพ์ก๊อนเมฆ โทรศัพท์ ๐๘๙ ๗๘๕ ๓๖๕๐

สัพพทานัง รัมภทานัง ธินาติ
การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง
www.kanlayanatam.com

คำอนุโมทนา

ชมรมกัลยาณธรรมโดยทันตแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ
ผู้เป็นประธานชมรม ขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง “ไวทานธรรม”
ข้าพเจ้าอนุญาตด้วยความยินดียิ่ง เห็นว่าจะประโยชน์แก่คน
ทั่วไป

“ไวทานธรรม” แปลว่า ธรรมที่สะอาดผ่องแผ้ว ข้าพเจ้า
ได้เลือกเอาพุทธศาสนสุภาษิตต่างๆ เช่น สุภาษิตที่ขึ้นต้นด้วย
“นตฺถิ” (ไม่มี) และมีสุภาษิตอื่นๆ อีกมารวมไว้ อธิบายแต่โดยย่อ
พอได้ใจความสำคัญของสุภาษิตนั้นๆ

ข้าพเจ้าขอขอบคุณชมรมกัลยาณธรรม ที่อุทิศสาหะ
วิริยะในการเผยแผ่ธรรมหลายรูปแบบ เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่
มาก ขอให้ชมรมและผู้ร่วมงานทั้งปวงพึงมีความสุขความเจริญ
ตั้งมั่นอยู่ในธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศไว้ดีแล้ว
ตลอดกาลทุกเมื่อ

พร้อมกันนี้ เนื่องในโอกาสปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๖ ข้าพเจ้า
ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และคุณงามความดีทั้งหลาย ที่
พวกเรา ร่วมกันทำมาตลอดปี ๒๕๕๕ จงมารวมกันเป็นปัจจัยที่
มีพลัง ส่งเสริมให้ท่านทั้งหลาย ประสบความสุขสวัสดิ์ เจริญใน
ธรรมสัมมาปฏิบัติยิ่งๆ ขึ้นไปด้วยเถิด

ด้วยความปรารถนาดีอย่างยิ่ง

๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๕

คำนำของชมรมกัลยาณธรรม

ในนามของชมรมกัลยาณธรรม ขอกราบขอบพระคุณท่าน อาจารย์ยวศิน อินทสระ ที่มีเมตตาให้โอกาสในการเผยแพร่ธรรมมาอย่างต่อเนื่อง เรื่องที่น่าบันทึกไว้คือผลงานเล่มนี้เป็นผลงานใหม่ที่ยังไม่เคยตีพิมพ์มาก่อน นับเป็นบุญของพวกเราที่มีโอกาสได้อ่านธรรมะอันงดงาม ถูกตรงที่ท่านสร้างสรรค์ใหม่ รวากับว่างานเขียนนี้รอคอยพวกเรามารังสรรค์และแผ่ขยายธรรมทานออกไปในวงกว้าง

โศกนาฏกรรม คือธรรมที่สะอาดส่องแผ้ว จงเป็นดังเครื่องชำระจิต ขอสาธุชนทุกท่านที่เคร้าหมองหรือมีฝ้าละอองธุลีของกิเลส ให้กลับมาเป็นใจอันส่องแผ้ว สะอาด สว่าง สงบ มีการพัฒนาในศีล สมาธิ และปัญญา ให้เป็นจิตใจที่มีปราโมทย์ในธรรม ร่าเริงส่องใสเป็นกุศลหล่อเลี้ยงด้วยปิติ อิ่มอกอิ่มใจ และปีสัสathi ความสงบเย็น ผ่อนคลายเย็นใจ มีสมาธิ ตั้งมั่นแน่วแน่ในความดีงาม และมีความสุขง่าย ทุกข์ยากเป็นจิตอันควรแก่การงาน

ขอน้อมถวายอานิสงส์ธรรมทานเป็นพุทธานุชาและเป็นอาจารย์ยวศิน อินทสระ ทั้งขออานิสงส์จนถึงยังเพื่อนร่วมสังสารวัฏทุกท่านทุกภพภูมิทั่วกัน

กราบขอบพระคุณและอนุโมทนาทุกท่าน

ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ

ประธานชมรมกัลยาณธรรม

สารบัญ

๑. ความสงบ (นตฺถิ สนนฺติปฺรํ สุขํ , นตฺถิ ขนฺธสฺมา ทุกฺขา)	๙
๒. มิตร (นตฺถิ วิชฺชาสํ มิตฺตํ)	๑๐
๓. ศัตรู (นตฺถิ พยาธิสโม ริปุ)	๑๑
๔. ความรักตน (นตฺถิ อตฺตสํ เปมํ)	๑๒
๕. กรรม (นตฺถิ กम्मสํ พลํ)	๑๓
๖. รากะ (นตฺถิ รากสโม อคฺคิ)	๑๔
๗. โทสะ (นตฺถิ โทสสโม กลํ)	๑๕
๘. โมหะ (นตฺถิ โมหสํ ชาลํ)	๑๖
๙. ตัณหา (นตฺถิ ตณฺหาสฺมา นทํ)	๑๗
๑๐. บาป (นตฺถิ ปาปํ อฏฺพพฺโต) (ขุ.ธ. 25/31)	๑๙
๑๑. ความลับ (นตฺถิ โลเก วัโห นาม)	๒๒
๑๒. นินทา (นตฺถิ โลเก อนินฺทิตฺโต) (ขุ.ธ.25/45)	๒๓
๑๓. ความเกิด: ต้นทางแห่งความทุกข์ (นตฺถิ ทุกฺขํ อชาตฺสฺส)	๒๔
๑๔. ความเป็นสหายไม่มีในคนพาล (นตฺถิ พาลे สหายตา)	๒๖
๑๕. ญาติทั้งหลายก็ต้านทานไม่ได้ (นตฺถิ ญาติฺสุ ตาณฺตา)	๒๗
๑๖. ความเกิด - ความดับ (ตํ กุเตตฺถ ลพฺภา โลเก ยทุพฺปนฺนํ น สฺสตี)	๒๘
๑๗. เมื่อจิตเลื่อมใส (นตฺถิ จิตฺเต ปสนฺนํ นทํ อปฺปกา นาม ทกฺขิณา) (ขุ.วิมาน. 26/82)	๓๑

๑๘. โทษของความยึดถือ (นตเถตฺ โลกสุมี ยํ อุปาทियมานํ อนวชฺชํ อสฺส) (ร.4)	๓๒
๑๙. ปัญญา (นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา) (ลํ.ส.15/9)	๓๖
๒๐. สมาริกับปัญญา (นตฺถิ ฌานํ อปญฺยสฺส) (ขุ.ธ.25/65)	๔๐
๒๑. ผู้ไม่จน	๔๒
๒๒. เหมือนนภูเขา	๔๓
๒๓. ความเจริญ ๕ อย่าง	๔๗
๒๔. มนุษย์นี้รักนัก	๕๐
๒๕. อุปาทานขั้นนี้	๕๔
๒๖. สิ่งที่ทำให้มนุษย์วิเศษกว่าสัตว์	๖๐
๒๗. การให้	๖๑
๒๘. ความหวังและสมาธิ	๖๔
๒๙. มิตรภาพ	๖๘
๓๐. เมื่อไร ต้องการอะไร	๗๒
๓๑. หนทางไปสู่ความสุขความเจริญ	๗๖
๓๒. รูปขั้นนี้	๘๓
๓๓. ความสุข ๔ อย่าง	๘๖
๓๔. ลึกแต่ว่า	๘๙
๓๕. ฟังทำกิจ ๒ อย่าง	๙๑
๓๖. ทุกข์ในรูปแห่งสุข	๙๓

๑

ความสงบ

ไม่มีสุขใดยิ่งกว่าความสงบ (นตฺถิ สฺนตฺติปรํ สุขํ) สุขอย่างอื่นมักมีทุกข์แฝงเร้นอยู่ด้วย เหมือนดอกไม้ เมื่อเข้าไปดูใกล้ มักเห็นร่องรอยที่แมลงชอนไช สุขสงบเป็นสุขที่เยือกเย็น เหมือนได้ดื่มน้ำที่จิตสนิท

ไม่มีทุกข์ใดเสมอด้วยการบริหารชั้น (นตฺถิ ชนฺธสฺมา ทุกฺขา) โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปชั้น คือร่างกายของเราตัวเอง ต้องทนทุกข์ตั้งแต่เกิดจนตาย ความยึดมั่นในชั้น ๕ เป็นทุกข์อย่างยิ่ง เป็นโรคอย่างยิ่ง ความไม่ยึดมั่นในชั้น ๕ เป็นการหายโรคและเป็นลาภอย่างยิ่ง ร่างกายเป็นตัวโรคอยู่แล้วจะไม่ให้มีโรคทางกายได้อย่างไร ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง ทุกคนต้องหิว ทุกคนมีโรคประจำตัว คือความหิว ความกระหาย

วศ.

๕ สิงหาคม ๒๕๔๙

มิตร

ไม่มีมิตรใดเสมอด้วยวิชา (นตฤ วิชาสรม มิตต) เพราะมิตร
ธรรมดาแม้จะดีเพียงไรก็ไม่อาจติดตามเราไปทุกแห่งได้ แตกกัน
เสียก็มี กลับเป็นอมิตรทำลายล้างกันก็มี แต่วิชาความรู้ประจำตน
อยู่กับเรา ทุกกาล ทุกสถานที่ ส่งเสริมให้บุคคลผู้มีความรู้สูงส่งขึ้น
แม้จะเคยต่ำต้อยมาก่อนก็ตาม

สุนทรภู่ เขียนไว้ว่า

อันข้าไท ได้ฟัง เขาจึงรัก แม้นถอยศักดิ์ ลิ่นอำนาจ วาสนา
เขาหน่ายหนี มิได้อยู่ คู่ชีวา แต่วิชา ช่วยกาย จนวายปราณ

วิชาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุรุษ (วิชา รูป ปุริสาณ) ทำนองเดียวกับ
กับความอดทน เป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักพรต (ขมา รูป ตปสสิน)

ผู้เห็นกาลไกลจึงควรแสวงหาความรู้ใส่ตนอยู่เสมอ ประกอบ
การงานใด พึงเพิ่มพูนความรู้ในการทำงานนั้นให้เจริญยิ่งขึ้นไป

วศ.

๖ สิงหาคม ๒๕๔๙

๓

ศัตรู

ไม่มีศัตรูใดเสมอด้วยพยาธิ (นตฺถิ พยาธิสโม ริปฺ) ศัตรูภายนอกป้องกันได้ง่ายกว่า และมีผู้ช่วยป้องกัน อาจเป็นญาติหรือพวกพ้อง แต่ศัตรูคือโรคร้ายไข้เจ็บซึ่งมีในตน เกิดในตน ทำลายสุขภาพและความสุขสำราญอย่างยิ่งยวด มีจะกินก็กินไม่ได้ มีที่นอนสบายก็นอนไม่หลับ มีที่อยู่อาศัยอันโอ่อ่าทรูหรา แต่ไม่อาจให้ความสุขได้เต็มตามคุณภาพที่มีอยู่ จะไปเที่ยวหาความสำราญที่ไหนก็ไปไม่ได้ ความไม่มีโรคจึงเป็นลาภอย่างยิ่งประการหนึ่ง แต่ถ้ามีโรคเสียแล้ว ก็พึงทำให้ใจให้ได้และทำโรคให้เป็นลาภเสียโดยพิจารณาตามอภินิหารปัจจุเวกขณะว่า เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ ให้เกิดความสังเวชสลัดใจในการเกิด และเห็นโทษของสังสารวัฏ หมดความชื่นชมในการเวียนว่ายตายเกิด ทำให้ภพชาติสิ้นเข้า

วศ.

๗ สิงหาคม ๒๕๔๙

๔

ความรักตน

ไม่มีความรักใดเสมอด้วยความรักตน (นตฤติ อดิตสม์ เปรม)
แม้จะรักสิ่งอื่นบ้าง ก็ยังเป็นสิ่งที่เนื่องอยู่ด้วยตนนั่นเอง เช่น บุตร
ธิดาของตน เพื่อนของตน ประเทศชาติของตน เป็นต้น นอกจากนี้
นี้ บุคคลย่อมจะรักสิ่งที่ทำให้ความสุขให้ประโยชน์แก่ตน ถ้าไม่ให้ความ
สุขไม่ให้ประโยชน์แก่ตนก็รักน้อยลง หรือไม่รักเลย อาจจะไม่เกลียด
เสียด้วยซ้ำไป เราจะเห็นตัวอย่างปัญหาสังคมมากมาย ที่บุคคล
เคยรักกันแต่ต่อมากลับเกลียดกัน เพราะเหตุที่ไม่ให้ความสุขแก่
กัน หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทนไม่ได้ ตีตนจากไป ถึงกับฆ่ากันก็มี ผู้รัก
ตนที่ถูกต้อง ควรประกอบตนไว้ในคุณงามความดี เพราะคุณงาม
ความดีมีผลเป็นสุข ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่น ส่วนผู้ประกอบตนไว้ใน
ความชั่ว แม้จะบอกว่ารักตน ก็ไม่ชื่อว่ารักตน เพราะความชั่วเป็น
เหตุนำความทุกข์มาสู่ตน และแก่ผู้ที่ตนรัก พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้
ว่า “ถ้าท่านทั้งหลายกลัวต่อความทุกข์ก็อย่าทำบาป ทั้งในที่แจ้ง
และในที่ลับ ถ้ารู้ว่าตนเป็นที่รัก ไม่พึงประกอบตนด้วยความชั่ว
แต่พึงรักษาตนให้ดี”

วศ.

๘ สิงหาคม ๒๕๕๙

๕

กรรม

ไม่มีกำลังใดเสมอด้วยกำลังกรรม (นตถิ กम्मสมัม พล) กรรม
 แปลว่าการกระทำทางกาย วาจา ใจ ทั้งดีทั้งชั่ว กรรมดีก่อให้เกิดผลดี
 กรรมชั่วก่อให้เกิดผลร้าย ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่น อะไรดีอะไรชั่ว อะไร
 ถูกอะไรผิด ก็พอรู้ๆ กันอยู่ ไม่ต้องแจกแจงละเอียดในที่นี้ รู้ว่าอะไร
 ชั่วอย่าทำ แม้จะอยากทำก็ต้องฝืนใจไม่ทำ รู้ว่าอะไรดีจึงทำ แม้จะ
 ฝืนใจทำก็ต้องทำ อย่างที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุว่า **“แม้จะมีหน้า
 นองด้วยน้ำตา ก็ควรอดทนฝืนใจประพฤติกุณงามความดี เพราะ
 ความดีมีผลเป็นความสุข”** และตรัสไว้อีกว่า **“ท่านทั้งหลายอย่ากลัว
 คุณงามความดีเลย เพราะสิ่งนี้เป็นชื่อของความสุข”**

เมื่อกรรมชั่วจะให้ผล แรงใดก็ตามทนทานไม่อยู่ จึงไม่ควร
 ประมาท ไม่ควรดูหมิ่นบาปกรรมว่าเล็กน้อย เมื่อสั่งสมบ่อยๆ
 บาปกรรมก็จะมากขึ้นเหมือนน้ำจากหลายสายไหลมารวมกัน เป็น
 พลังน้ำมหาหิมะ ยากที่จะต้านทานได้ ทางฝ่ายบุญกรรมก็เช่นเดียวกัน
 บุคคลไม่พึงดูหมิ่นว่าจำนวนน้อย เมื่อค่อยๆ สั่งสมไป บุญกรรมก็มี
 มากขึ้น มีกำลังมากขึ้น เมื่อจะให้ผลก็ไม่มีแรงใดต้านทานได้ สิ่ง
 เข้ามาต้านทาน จะพังพินาศไปเอง พระพุทธเจ้าจึงตรัสยืนยันว่า
“ไม่มีแรงใดเสมอด้วยแรงกรรม”

วศ.

๙ สิงหาคม ๒๕๔๙

๖

ราคะ

ไม่มีไฟใดเสมอด้วยราคะ (นตฺถิ ราคะโม อคฺคิ) ไฟอย่างอื่นเช่นไฟจากฟืนเป็นต้น ดับได้ง่าย แต่ไฟราคะร้อนแรงและดับได้ยาก เผาไหม้อยู่ตลอดชีวิต และยังคงตามไปในชาติหน้าอีกด้วย เป็นร้อยชาติพันชาติหรือตลอดสังสารวัฏ สังคมมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ตลอดถึงเทวดา ถูกไฟคือราคะเผาอยู่ ทำให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย อย่างที่เราเห็นกันอยู่ ราคะที่ได้รับการควบคุมให้อยู่ในศีลธรรมได้ ก็พอทำเนา เหมือนไฟในเตาเป็นต้น ที่เราควบคุมมันได้ แต่ถ้าเป็นราคะที่ไม่ได้รับการควบคุมโดยศีลธรรม ก็จะก่อปัญหามากมาย เช่นคดีข่มขืนอนาจาร ประทุษร้ายผู้อื่นทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งระบาดมากขึ้นในปัจจุบัน เหมือนไฟที่ควบคุมไม่ได้ลามไปไหม้บ้านเรือนและสรรพสิ่งต่างๆ

ถ้ายังละราคะไม่ได้โดยสิ้นเชิง ก็ควรพยายามลดให้หน่อยลง หรือควบคุมให้อยู่ในศีลธรรม อย่าแสวงหาอุปกรณ์อันกระตุ้นให้ราคะรุนแรงขึ้น อย่างที่ชาวโลกชอบทำกันอยู่ ขอให้คิดเสียใหม่ ว่า ราคะลดลงได้มากเท่าใด ความสงบสุขของชีวิตก็มีมากขึ้นเท่านั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า “**ความปราศจากราคะ การล่วงพ้นกามทั้งหลายเสียได้ เป็นสุขในโลก**”

วศ.

๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

๗

โทษะ

ไม่มีโทษใดเสมอด้วยโทษะ (นตฺถิ โทสสโม กลิ) โทษะคือ ความพลุ่งพล่านในจิต ทำให้อยากประทุษร้ายตนเองหรือผู้อื่น บางคนเมื่อเกิดโทษะแล้วประทุษร้ายผู้อื่นไม่ได้ ก็หันมาประทุษร้ายตนเอง แต่ส่วนมากเป็นไปในทางประทุษร้ายผู้อื่น มันเป็นอันตรายแก่จิตใจของผู้ที่มีโทษะบ่อยๆ ทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม ผิวน้ำไม่ผ่องใส จิตใจโหดเหี้ยมทารุณ ระบายออกด้วยทารุณกรรมต่อผู้อื่น ซึ่งมีปรากฏให้เห็นอยู่ในสังคมทุกสังคม ทั้งในหมู่มนุษย์และในหมู่มสัตว์ ขอให้นึกอยู่เสมอว่า โทษะเป็นสิ่งที่โทษ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ไม่มีบาปเคราะห์ใดเสมอด้วยโทษะ (นตฺถิ โทสสโม คโท)” เราจะเห็นความจริงข้อนี้ว่า มีบุคคลเป็นจำนวนมากที่ได้รับเคราะห์กรรมเพราะโทษะ เมื่อใดเกิดโทษะขอให้นึกให้ทันว่า เคราะห์กรรมมาแล้วๆ ให้พยายามบรรเทาโทษะลง โดยวิธีใดวิธีหนึ่งเช่นหายใจยาวๆ หรือหลีกเลี่ยงไปจากที่นั้นเสีย หรือหยุดพูดเสีย หรือเปลี่ยนอารมณ์เป็นอย่างอื่น การเจริญเมตตาบ่อยๆ การให้อภัยและความเข้าใจผู้อื่น เป็นอุบายที่ดีในการลดละโทษะหรือดับโทษะ เหมือนใช้น้ำไปดับไฟ

วศ.

๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๙

๘ โมหะ

ไม่มีชายใดเสมอด้วยโมหะ (นตฺถิ โมหสฺมံ ชาล) ชายในที่นี้หมายถึงชายเครื่องดักสัตว์ เช่น ดักนก ดักปลา เป็นต้น โมหะคือ ความมืด ความหลง เป็นเครื่องดักมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ให้จมอยู่ในความชั่วในความผิด สัตว์ทั้งหลายถูกโมหะครอบงำให้อยู่ในความมืด แต่ไม่ค้อยรู้สักตัว เหมือนคนอยู่ในที่มืด มองไม่เห็นอะไร จึงดำเนินชีวิตไปด้วยความมืดบอด ไม่เห็นแจ้งตามความเป็นจริง ไม่รู้จักเหตุแห่งทุกข์ จึงเดินเข้าไปหาทุกข์ หรืออ้อมทุกข์ไว้ ด้วยเข้าใจว่าเป็นเหตุแห่งสุข จึงเป็นเหมือนปลาหรือนก ที่ถูกตาข่ายดักไว้แต่มองไม่เห็นตาข่าย พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สัตว์โลกมืดบอดอยู่เป็นนิจ ถูกโมหะผูกมัดไว้ มีน้อยคนที่จะเห็นแจ้งตามความเป็นจริง น้อยคนนักที่จะไปสวรรค์ เหมือนนกที่ติดตาข่าย น้อยตัวนักที่จะพ้นไปได้”

การบรรเทาหรือการกำจัดโมหะ ต้องใช้เครื่องมือคือ โยนิโสมนสิการและปัญญา โยนิโสมนสิการคือความคิดเป็น คิดถูกต้องตามเหตุผล ปัญญาคือความรอบรู้ เหมือนแสงสว่างที่ทำให้ผู้มีจักขุมองเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ปัญญาจะเข้าไปตัดตาข่ายคือโมหะ เราจึงจำเป็นต้องสั่งสมปัญญา พัฒนาปัญญาอยู่เสมอ

วศ.

๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๙

๙

ตัณหา

ไม่มีแม่น้ำใดเสมอด้วยตัณหา (นตฺถิ ตณฺหาสฺมา นที) ตัณหา คือความดิ้นรน ทะเยอทะยาน ทำให้สะดุ้งหวาดหวั่นอยู่เป็นนิจ ที่ท่านกล่าวว่ามีแม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มีนั้น เพราะแม่น้ำยังรู้จักเต็ม แต่ตัณหาของมนุษย์พร่องอยู่เสมอ อย่างที่พระรัฐपालหรือพระรัฐपालกล่าวไว้ว่า “ลัตฺวโลกํพรองฺอยู่เป็นนิจ ไม้อิ่มไม่เหี่ยว เป็นทาสของตัณหา” (อุโนโลโก อตฺตโต ตณฺหาทาส) ชาวโลกกระหืดกระหอบ ทะเยอทะยาน ไม่มีที่สิ้นสุด เหมือนกับว่า จะไม่แก่ ไม่ตาย เหมือนกับว่าจะหอบทรัพย์สมบัติทั้งหลายไปได้ด้วยหลังจากตายแล้ว อันที่จริงเราจะต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป (สพฺพํ ปหฺย คมนฺนํ)

เมื่อยังมีตัณหาอยู่ ก็ต้องเกิดอีก พระพุทธเจ้าตรัสว่า **“ตัณหาทำให้คนเกิด ทำให้ท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่”** ความเกิดเป็นต้นทางแห่งความทุกข์ ความเป็นหนุ่มสาวจบลลงด้วยชรา ชีวิตจบลลงด้วยความตาย ร่างกายจบลลงด้วยความเจ็บป่วย เป็นที่น่าสังเวชสลัดใจยิ่งนัก มนุษย์เราเกิดมาไม่ใช่เพื่อกอบโกยทรัพย์สมบัติของโลก เพราะถึงอย่างไร ก็เอาไปไม่ได้อยู่ดี ขอให้ตั้งจิตไว้ให้ถูกต้องว่าเราเกิดมาเพื่อพัฒนาตนให้ดีที่สุด เพื่อเข้าถึง

สภาพที่ไม่มีต้นทุนหาร้อยรัดเสียดแทง เพื่อออกจากตัณหาที่เรียกว่า
นิพพาน

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เมื่อตัณหาสูญยังมีอยู่ (ตัณหา+
อนุสัย) ยังไม่ถูกกำจัด ความทุกข์ย่อมเกิดขึ้นบ่อยๆ เหมือนต้นไม้
ที่รากยังมั่นคง ยังไม่ถูกถอนขึ้น แม้จะถูกตัดแล้วก็ขึ้นได้อีก”

มนุษย์เรา ถ้ามีอุดมคติในการที่จะลดละตัณหา ค่อยๆ
กำจัดให้น้อยลง แสวงหาปัจจัย ๔ แต่พออยู่พอกิน ไม่สะสมไว้มาก
เกินไป ทรัพยากรเท่าที่โลกมีอยู่ก็เพียงพอ สำหรับเลี้ยงพลโลกให้อยู่
สุขสบายทั่วหน้ากัน แต่มนุษย์ต้องไม่เกียจคร้าน ไม่หมกมุ่นมัวเมาใน
อบายมุข ตั้งตนอยู่ในลัทธิมาซีฟ และมีความเพียรชอบ พร้อมทั้งรู้จัก
ประมาณในการแสวงหา ในการสะสมทรัพย์สมบัติ

ขอให้ตระหนักไว้เสมอว่า เพื่อความสุขในปัจจุบันของเรา
และเพื่ออนุชนคนรุ่นหลัง จะได้อาศัยทรัพยากรที่โลกมีอยู่ให้มีความ
สุขตามสมควร คนรุ่นเราอย่าได้ละโมภโลภมากนักเลย อาศัยหลัก
สันโดษของพระพุทธเจ้าเป็นทางดำเนิน ก็จะมีสุขสงบทั่วถึงกัน

วศ.

๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙

๑๐ บาบ

บาบไม่มีแก่ผู้ไม่ทำ (นตฺถิ ปาปํ อกุพฺพโต) บาบคือสิ่งที่เศร้าหมองทางกาย วาจา ใจ มีผลเป็นความทุกข์ คนเราอาจถูกไล่ความได้ว่า ทำผิด ทำชั่ว เช่นนั้น แต่ถ้าเขาไม่ได้ทำ บาบย่อมไม่มีแก่เขา มีพระพุทธพจน์ทรงเปรียบไว้ว่า “เหมือนคนที่ฝ่ามือไม่มีแผล ย่อมถือเอายาพิษไปได้ ยาพิษไม่กำซาบลงไปในฝ่ามือ บาบย่อมไม่มีแก่ผู้ไม่ทำ” แต่ถ้าเขาทำบาบจริง ทำชั่วจริง แม้จะได้รับคำพิพากษาให้พ้นผิด ด้วยเหตุที่หลักฐานพยานไม่เพียงพอ เป็นต้น แต่เขาก็ไม่พ้นจากผลแห่งบาบที่เขาทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้เว้นชั่ว ให้กลัวบาบ ให้มีศิริโอตตัมปะ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า **“จะอยู่ในอากาศหรือบนภูเขา หรือในมหาสมุทร ก็ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากผลแห่งบาบได้”** คือไม่มีสถานที่ที่จะหลบหลีกเลี่ยงจากผลแห่งบาบ จึงควรกลัวบาบมากกว่ากลัวเจ็บ กลัวตาย หรือกลัวเสียทรัพย์ เป็นต้น บางคนยอมทำบาบเพราะเหตุแห่งทรัพย์ คืออยากได้ทรัพย์ ลักบ้าง ฉ้อโกงบ้าง ฆ่าเขาเพื่อทรัพย์บ้าง มันไม่คุ้มกันเลย

ในทางธรรมท่านสอนว่า **“เมื่อจำเป็น พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต แต่เมื่อระลึกถึงธรรมคือความถูกต้อง พึงสละทั้งทรัพย์ อวัยวะ และชีวิต”**
(มหาสุตโสมชาดก)

อย่าดูหมิ่นบาปกรรมจำนวนน้อย จะไม่ต้อยตามต้องสนองผล
เหมือนตุ่มน้ำเปิดทงายกลางสายชล ย่อมเต็มล้นด้วยอุทกที่ตกลง
อันคนชั่วสั่งสมบ่มบาปบ่อย ทิละน้อยทำไปด้วยใจหลง
ย่อมเต็มด้วยบาปนั้นเป็นมันคง บาปจะส่งลงนรกตกอบาย

(กลอนจำ)

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “คนทำชั่วหาความสุขได้ยาก” ตรงกันข้าม คนทำดีย่อมหาความสุขได้ง่าย โขเครติสกล่าวไว้ว่า **“คนดีเป็นคนมีความสุขเสมอ”** แต่ถ้าจำเป็นต้องทุกข์บ้างเพื่อทำความดีและรักษาความดีก็ต้องยอม เพราะมีความสุขรออยู่ข้างหน้า แต่สำหรับคนชั่ว แม้จะบันเทิงเรใจบ้างในเบื้องต้น ก็มีความสุขทุกข์รออยู่ในเบื้องปลาย เพราะฉะนั้น **“ความชั่วไม่ทำเสียเลยดีกว่า เพราะมันจะตามแผดเผาในภายหลังได้”** (พระพุทธพจน์)

วศ.

๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

ความลับ

ความลับหรือที่ลับไม่มีในโลก (นตฤ โลเก รโห นาม) อธิบายว่า แม้คนอื่นจะไม่รู้ไม่เห็น แต่ตัวผู้ทำก็รู้เห็น มีเรื่องในชาดกเล่าว่า อาจารย์ท่านหนึ่งต้องการจะให้ลูกสาวแต่งงานกับลูกศิษย์ผู้มีศีลมีธรรม จึงบอกลูกศิษย์ว่า ให้ไปขโมยของพ่อแม่หรือญาติพี่น้องมาให้ลูกสาวของตน เท่าที่จะขโมยได้ ลูกศิษย์ต่างไปขโมยของมาให้อาจารย์ แต่มีอยู่คนหนึ่งกลับมามือเปล่า เมื่ออาจารย์ถาม เขาตอบว่า ความลับหรือที่ลับไม่มีในโลก ไม่ว่าในบ้านหรือในป่า ที่ใดไม่มีผู้อื่น ตัวเองก็ยังไม่เห็นตัวเอง ตัวเองนั้นแหละขโมยรู้ว่าจริงหรือเท็จ อาจารย์ได้เห็นคุณธรรมของศิษย์ผู้นั้นแล้ว จึงยกลูกสาวให้

คนทำชั่วในที่ลับ ด้วยเข้าใจว่าไม่มีใครรู้เห็น แต่มักจะเปิดเผยในที่แจ้งโดยเฉพาะความชั่วแรงๆ เช่น ฆาตกรรม หรือการปล้นครั้งใหญ่ๆ ในที่สุดก็เปิดเผยออกมาจนได้ คนคอร์รัปชัน โกงบ้านโกงเมือง พยายามทำอย่างรอบคอบถี่ถ้วน แต่ในที่สุดก็ถูกเปิดเผยออกมา ไม่เร็วก็ช้า ที่สำคัญที่สุด แล้ คือมโนธรรม (ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี) ได้หวดกระหน่ำจิตใจ ให้ชอกช้ำเจ็บปวดอยู่ตลอดเวลา ตรงกันข้ามกับคนที่ทำดีทำถูก แม้ไม่มีใครรู้เห็น แต่ตนก็รู้เห็น กระแสแห่งบุญย่อมไหลเอิบอาบอยู่ในจิตใจ ให้ความชื่นสุขอยู่ทุกคืนวัน

วศ.

๑๒ นินทา

ผู้ไม่ถูกนินทาไม่มีในโลก (นตฺถิ โลเก อนินฺทิตฺโต) เรื่องนี้ พระพุทธเจ้าตรัสสอนอุบาลสกคนหนึ่ง ชื่อ อตุละ ผู้ชอบติเตียนพระสงฆ์ คือ เขาพาบริวารไปฟังธรรมที่สำนักพระสารีบุตร ไม่ชอบใจว่าพระสารีบุตรเทศน์มาก จึงไปหาพระเรวัตผู้เป็นน้องชายของพระสารีบุตร ซึ่งพำนักอยู่ที่ดงไม้สะแก พระเรวัตท่านชอบอยู่ป่า ไม่ได้แสดงธรรมอะไร แก่อุบาลสกเลย เขาก็ติ แล้วพาบริวารไปหาพระอานนท์ ท่านแสดงธรรมนิดหน่อยแล้วหยุดเสีย เขาก็ติอีกว่าเทศน์น้อยเกินไป จึงพาบริวารไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นถวายให้ทรงทราบ พระพุทธองค์จึงตรัสสอนเรื่องนินทาและสรรเสริญว่า เป็นของธรรมดาโลก คนไม่ถูกนินทาไม่มีในโลก

ท่านสอนว่า คำชมหรือคำติของคนพาล ไม่ควรถือเป็นประมาณ ส่วนคำของบัณฑิตควรถือเป็นประมาณ คือ เป็นบรรทัดฐานได้ บัณฑิตย่อมติคนที่ควรติ ชมคนที่ควรชม ตามความเป็นจริง ตามกาลอันควร ถ้าเราจะติใครหรือชมใคร ก็ให้ทำด้วยเจตนาดี อย่างมุ่งร้าย ไม่ใช่ติหรือชมให้เขาเสีย แต่ติเพื่อก่อ ชมเพื่อให้กำลังใจ อย่างมีอคติคือความลำเอียงด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง สำหรับผู้ได้รับคำติหรือคำชม ก็ควรพิจารณาด้วยปัญญาว่า คำนั้นเป็นจริงหรือไม่ อย่าเพิ่งโกรธ

หรือดีใจ เพราะถ้าโกรธหรือดีใจเสียก่อน เราจะรู้ได้อย่างไรว่าเขาตีชม
ผิดหรือถูก พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้แบบนี้

วศ.

๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๙

๑๓

ความเกิด: ต้นทางแห่งความทุกข์

ความทุกข์ไม่มีแก่ผู้ไม่เกิด (นตถิ ทุกฺขํ อชาตสฺส) ความเกิด
เป็นต้นทางแห่งความทุกข์ทุกอย่าง เช่น ความแก่ ความเจ็บไข้ ความ
ตาย ความโศกเศร้าเสียใจพิโรธรำพัน ความทุกข์กายทุกข์ใจ ความคับ
แค้นใจ ปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สมหวัง

ความทุกข์ทรมาณต่างๆ ในหมู่มนุษย์และในหมู่สัตว์ ล้วนแต่
มีความเกิดเป็นมูลทั้งนั้น มองดูไปทั่วทิศจะเห็นความจริงข้อนี้อย่าง
ชัดเจน ทำให้ไม่ยินดีในการเกิดใหม่ เพราะเกิดมาแล้วไม่ว่าจะเกิดดีเกิด
ชั่วอย่างไร ก็ต้องเผชิญหน้ากับความทุกข์ทั้งนั้น อย่างบทสวดมนต์ที่
ว่า “เราหยั่งลงสู่ทุกข์แล้ว มีทุกข์ขวางอยู่ข้างหน้า (ทุกฺโขติณฺณา ทุกฺ
ขปรเรตา)” ช่างน่าสังเวชสลดใจเสียจริงๆ

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรม เพื่อการดับภพ เมื่อไม่มีภพก็ไม่มีชาติคือความเกิด การเกิดบ่อยๆ เป็นทุกข์บ่อยๆ (ทุกข์ชา ชาติ ปุณฺณปุณฺ) เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วทรงแสดงธรรมจักร ๆ แก่ปัญจวัคคีย์ ตรัสไว้ตอนสุดท้ายว่า “ชาติของเราสิ้นแล้ว ระบบการประพตติคุณงามความดีของเราจบแล้ว ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของเรา ภพใหม่ไม่มีแก่เรา” ด้วยเหตุนี้ผู้กลัวต่อทุกข์ ควรจะกลัวต่อความเกิด เพราะความเกิดเป็นต้นทางแห่งความทุกข์นานปีการดังกล่าวแล้ว

วศ.

๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๙

๑๔

ความเป็นสหายไม่มีในคนพาล

ความเป็นสหายไม่มีในคนพาล (นตฺถิ พาลเ สหายตา)
พระพุทธรูปองค์นี้สืบเนื่องมาจากข้อความที่พระพุทธรองค์ตรัสว่า
“ถ้าไม่ได้สหายที่ดีพึงเที่ยวไปผู้เดียวดีกว่า เพราะความเป็นสหาย
ไม่มีในคนพาล” เหตุผลก็คือว่า คนพาลมักชักชวนไปในทางเสื่อม
เช่น ชักชวนเป็นนักเลงประเภทต่างๆ มีนักเลงสุรา นักเลงเล่น
การพนัน เป็นต้น ใครไปถือเป็นเพื่อนเข้า ต้องพลอยทำตามเยี่ยงอย่าง
ของเขา ทำให้ประสบแต่ความเสื่อม เช่น เสื่อมทรัพย์ เสื่อมเกียรติ
เสียชื่อเสียง

การคบมิตรเลวเป็นต้นทางไปสู่ความพินาศอดวาย
นานับการ เคยมีบุตรเศรษฐีมีทรัพย์ฝ่ายละ ๘๐ โกฏิ แต่งงานกัน
แล้วมีทรัพย์ ๑๖๐ โกฏิ ต่อมาไปคบนักเลงสุรา เล่นการพนันจน
ทรัพย์สิ้นหมด ลงทายเป็นขอทาน นำสังเวชเพียงไร แม้คนในสมัย
ปัจจุบันที่ผลาญทรัพย์เสียมากมาย เพราะการพนันและเพราะติด
สุรา ก็มีให้เห็นอยู่เสมอๆ สิ่งเหล่านี้ทำคนเดียวไม่ได้ ต้องมีเพื่อน
ร่วมทำร่วมเล่น จึงพากันไปสู่ทางฉิบหาย

ผู้มีสติปัญญาไตร่ตรองให้เห็นความจริงดังกล่าวนี้แล้ว พึง
เว้นการคบคนชั่วเป็นมิตร พึงสมาคมกับบัณฑิตหรือนักปราชญ์
เพราะจะมีแต่ความเจริญส่วนเดียว ไม่มีความเสื่อม

วศ.

๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๙

๑๕ ญาติทั้งหลายก็ต้านทานไม่ได้

ญาติทั้งหลายต้านทานไม่ได้ (นตฺถิ ญาติฺสุ ตาณฺดา) ขยายความว่าเมื่อความตายมาถึงเข้า บุตรธิดา มารดาบิดา หรือญาติทั้งหลายก็ต้านทานไม่ได้ การที่ความตายจะไม่มาถึงก็ไม่มีความตาย เป็นอมาตาปุตติกภัย อย่างหนึ่ง คือ เป็นภัยที่มารดา บิดา หรือบุตรต่อต้านให้กันไม่ได้ ถ้าต่อต้านได้ บุตรก็ไม่พึงพรากจากมารดาบิดา มารดาบิดาก็ไม่พึงพรากจากบุตรธิดา ความเจ็บป่วยและความชรา ก็เช่นเดียวกัน ความแก่ ความเจ็บไข้และความตาย ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจ และเรื่องกรรม เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พิจารณาเนื่องๆ เพื่อความไม่ประมาทในความไม่มีโรค และในชีวิต ชีวิตจบลงด้วยความตาย ความเป็นหนุ่มสาวจบลงด้วยความแก่ ร่างกายจบลงด้วยความเจ็บป่วย ไม่เว้นใครไว้เลย จะเอาชนะด้วยวิธีใดๆ ก็ไม่ได้

ในปีพโศปมสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า ความแก่และความตายย่อมย่ำยีสัตว์ทั้งหลาย เหมือนภูเขาศิลาสองจรวดฟ้า กลิ้งมาทั้งสี่ทิศ บดสัตว์ทั้งหลายให้พินาศ ไม่มีใครรอดไปได้เลย จะต่อสู้ด้วยเวทย์มนต์คาถา วิชาใดๆ ก็ไม่ได้ ด้วยกองทัพใดๆ ก็ไม่ได้ บัณฑิตเห็น

ประจักษ์เชนนี้ จึงควรประพฤติธรรม ประพฤติสุจริต ถึงพระรัตนตรัย
มีศรัทธาที่มั่นคง เชื่อกรรมและผลของกรรม

วศ.
๑๓ สิงหาคม ๒๕๔๙

๑๖ ความเกิด - ความดับ

สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจะไม่เสื่อมจะหาได้ที่ไหน (ตฺ กุเตตถ ลพ
ภา โลเก ยทุปปนฺ น นสฺสติ) ข้อความนี้เป็นพระราชนิพนธ์ของ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว (ร.๔) พระราชนิพนธ์เต็มๆใน
เรื่องนี้มีดังนี้ “สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ เป็นไปชั่วคราว ไม่ตั้ง
อยู่นาน มีแล้วกลับไม่มี สิ่งใดเกิดขึ้นแล้วจะไม่เสื่อมไม่พินาศ สิ่ง
นั้นจะหาได้ที่ไหนในโลก เมื่อเป็นเช่นนี้ การวางเฉยในสังขารทั้ง
หลายเหล่านั้นเสียได้ เป็นการดี อนึ่งจะดียิ่งขึ้นถ้าปฏิบัติเพื่อการ
ดับสังขารเหล่านั้นเสียได้ ทั้งหมดนี้จะทำให้บรรุณได้ด้วยความไม่
ประมาทแล”

พระราชนิพนธ์นี้ทรงไว้เป็นภาษาบาลี ไม่ได้นำมาลงไว้ทั้งหมด นำมาเพียงเล็กน้อยอย่างที่ปรากฏแต่ได้แปลเป็นภาษาไทยไว้ให้ทั้งหมดแล้ว การสวดร้องท่องจำสุภาสิตเช่นนี้ เป็นประโยชน์มากในการละวางสังขาร อันเป็นของไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน ซึ่งในที่สุดเราต้องทิ้งมันไป แม้แต่ร่างกายซึ่งเป็นสิ่งหวงแหนที่สุดของมนุษย์และสัตว์โลกทั้งมวล ก็เหนี่ยวรั้งไว้ไม่ได้ เป็นของจะต้องทิ้งอยู่แล้ว การปฏิบัติเพื่อดับสังขารเสียได้ ทั้งสังขารที่เป็นรูปธรรม และสังขารที่เป็นนามธรรม จึงเป็นการดี ทั้งนี้จะให้สำเร็จได้ก็ด้วยความไม่ประมาท ไม่มัวเมา พระพุทธเจ้าตรัสเตือนให้พิจารณาให้เห็นความไม่น่าปรารถนาในสังขารทั้งปวง ความไม่น่ายินดีในโลกทั้งปวง (สัพพสงขารesu อนิฏฺฐสฺสยฺยา สพฺพโลเก อนภีรตสฺสยฺยา)

วศ.

๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๙

๑๓ เมื่อจิตเลื่อมใส

มีสุภาสิตตอบบุพทหนึ่งว่า เมื่อจิตเลื่อมใสแล้ว ทักซิณาชื่อว่า น้อยย่อมไม่มี (นตถิ จิตเต ปสนนฺนํทํ อปฺปกานาม ทกฺกซิณา) ทักซิณา คือของทำบุญ บางทีเรียกว่าไทยธรรม แปลว่า ของที่พึงให้ ต้องได้มา โดยชอบธรรม ผู้ที่มีจิตเลื่อมใส มีศรัทธา เชื่อกรรมและผลของกรรม ผู้รับเป็นผู้มีศีลมีธรรม เรียกว่าปฏิคาหกบ้าง เรียกว่าทักซิโณยบุคคล บ้าง เมื่อประกอบพร้อมด้วยองค์คุณเช่นนี้แล้ว บุญนั้นมีผลมาก มีอานิสงส์มาก สำหรับผู้ยากจนมีไทยธรรมน้อย ท่านว่า ๑ หน่วย เท่ากับพันหน่วย ถ้าคิดเป็นเงิน ๑ บาท เท่ากับ ๑,๐๐๐ บาท เพราะฉะนั้นผู้มีน้อย ทำน้อยเท่ากับทำมาก เมื่อมีจิตเลื่อมใส มีศรัทธา และได้ทักซิโณยบุคคลที่ดี

มีสุภาสิตที่นำสนใจอยู่บุพทหนึ่งว่า การให้คือการได้ หมายความว่า การให้ที่ถูกต้องเหมาะสมย่อมมีผลมาก เหมือนเราปลูกพืชหรือปลูกต้นไม้ เมล็ดพืชมีหน่วยเดียว แต่เมื่อออกเป็นต้น และมีผล ก็จะมีผลเป็นร้อยเป็นพัน และยั่งยืนอยู่นานปี เราทำความดี ให้สิ่งของแก่ผู้อื่น ถ้าถูกบุคคล ถูกกาลเทศะ เขาย่อมจดจำไปนาน อาจะตลอดชีวิตก็ได้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นอกจากทำให้จิตใจเราสบายแล้ว ยังมีผลมากในอนาคตด้วย

วศ.

๑๔ สิงหาคม ๒๕๔๙

โทษของความยึดถือ

สิ่งใดที่บุคคลเข้าไปยึดถือแล้วจะไม่มีโทษ-ไม่มีในโลก (นตฺเถตํ โลกสฺมี ยํ อูปาทิยมานํ อนวชฺชํ อสฺส) ข้อความเป็นพระราชาดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๔) เมื่อจะสนทนากับชาวตะวันตก แสดงถึงโทษของอุปาทาน

ในพระพุทธศาสนา แสดงอุปาทานไว้ ๔ อย่าง คือ

๑. กามอุปาทาน ยึดมั่นในกามคุณ ว่ากามคุณเท่านั้นที่จะให้ความสุข อย่างข้อความเป็นปานิยชาดก เอกาทสกนิบาต พระราชาธิบดีผู้ต้องการจะหน่วงเหนี่ยวพระราชาไว้ในราชสมบัติ ได้กล่าวพรรณนาคุณของกามว่า กามนี้มีรสอร่อยมาก มีความสุขมาก สุขยิ่งไปกว่ากามไม่มี แต่พระราชาโพธิสัตว์ ผู้ได้เห็นโทษของกามแล้ว มีอหิสาที่ยังปลื้มใจออกไปจากกาม ได้ตรัสตอบว่า กามนี้มีรสอร่อยน้อยมีทุกข์มาก ความทุกข์ยิ่งกว่ากามนี้ไม่มี

ชาวโลกส่วนมากก็มีความเห็นมีความคิดอย่างเดียวกับพระราชาธิบดีในเรื่องนี้ คือมองเห็นแต่คุณของกาม ไม่ได้มีปัญญาลึกซึ้งเข้าไปมองเห็นโทษของกาม ซึ่งมีอยู่เป็นอันมาก ความเดือดร้อนวุ่นวายของชาวโลก อันมีต้นเหตุมาจากกาม กล่าวคือ รูป เสียง กลิ่น

รส โสฬฐัพพะ มีอยู่มีใช้น้อย เป็นสาเหตุของความลึบสนุ่นวาย การ
แตกร้าง การแย่งชิง การประหัตประหาร ฯลฯ

กามมี ๒ อย่าง คือ

๑. **วัตถุกาม** หรือกามวัตถุ แปลว่า สิ่งที่น่าใคร่ น่าพอใจ

๒. **กิเลสกาม** หมายถึง ตัวิกิเลส คือความใคร่ ความพอใจ
ในกามวัตถุ ถ้าไม่มีกิเลสกาม วัตถุกามต่างๆ ซึ่งวิจิตรเพริดพรายอยู่
ในโลกก็ไร้ความหมาย

๒. **ทิวฐุปาทาน** ความยึดมั่นในทิวฐิ คือความเห็น ปักใจ
ในความเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งว่า อย่างนี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นเป็น
เท็จทั้งหมด (ลัจจาทินิเวส) ไม่ได้ตระหนักว่าความเห็นก็คือความเห็น
อาจผิดก็ได้อาจถูกก็ได้ ยิ่งถ้าไม่มีพื้นฐานอยู่ที่ความรู้ด้วยแล้ว ก็
ยิ่งเสี่ยงต่อความผิดพลาดได้มาก แต่ทิวฐุปาทานเป็นสิ่งที่ลวงพันได้
ยาก คนส่วนมากจึงจมอยู่ในอุปาทานข้อนี้ เป็นเหตุแห่งการทะเลาะ
วิวาท แยกแยกเป็นพวกเป็นหมู่ เป็นนิกาย ผู้มีปัญญามุ่งความสามัคคี
จึงควรลดละทิวฐุปาทานให้น้อยลง

๓. **สีลัพพตูปาทาน** ความยึดมั่นในศีลและพรต บางที
เรียกว่า สีลัพพตปรามาส แปลว่า ลูปคำศีลและพรตหรือวัตร คือ
ปฏิบัติในศีลและวัตรไม่ตรงตามจุดมุ่งหมาย เขวออกนอกรทาง จุดมุ่ง
หมายของการรักษาศีลก็เพื่อความบริสุทธิ์ของกาย วาจา อาจคลุม

ไปถึงใจด้วย เช่น ศิลกรรมบท ๑๐ การประพฤติวัตรก็เพื่อขัดเกลา
กิเลส เช่น ธุดงค์วัตร เป็นต้น ถ้าปฏิบัติในศีลและวัตรเพื่อลาภ
ยศ สรรเสริญ หรือแม้เพื่อไปเกิดในหมู่เทพพวกใดพวกหนึ่ง ท่าน
เรียกว่า สิลัปปตปราชาน การยึดมั่นในศีลและพรตเช่นนั้น เป็น
ซิลัปปตปาทาน

อีกประการหนึ่ง ความยึดมั่นในความเชื่อถือที่มุ่งมายก็เป็น
ซิลัปปตปาทานเหมือนกัน ความเชื่อถือที่ขัดกับหลักกรรมเป็นความ
เชื่อถือที่มุ่งมาย พุทธศาสนิกชนควรเว้นความเชื่อเช่นนั้นเสีย เช่น
เรื่องฤกษ์ยาม ดวงดีดวงไม่ดี เป็นต้น

๔. อัดตวาทุปาทาน ยึดมั่นในลัทธิที่ว่า มีตัวตน เช่นลัทธิ
ที่ถือว่ามีพระเจ้าสร้างโลก สร้างสรรพสิ่งในโลก สร้างสุขหรือทุกข์
ให้แก่มนุษย์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า *อิสรมิมานเหตุวาทะ* (Theistic
Determinism) พระพุทธศาสนาเป็นอนัตตมวาทะ คือถือว่ามี
ตัวตนเช่นนั้น

อีกปริยายหนึ่ง การถือว่่าขันธ ๕ เป็นตัวตนก็เป็น
อัดตวาทุปาทานเหมือนกัน ในอนัตตลักขณสูตร พระพุทธเจ้าทรง
แสดงอย่างชัดเจนว่า ขันธ ๕ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่มีตัวตน
ถ้าเป็นตัวตนแล้ว เราก็คงหวังได้ว่าจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าเป็นอย่าง

นั้นเลย แต่มันเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่เป็นไปตามอำนาจของใคร หรือตามคำอ้อนวอนของใคร

อุปาทานทั้ง ๔ ดังกล่าวมา เป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ เป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์ ยึดจิตเอาไว้ไม่ให้หลุดพ้น ความไม่กังวล ความไม่ยึดมั่น เป็นที่พึ่งอย่างแท้จริงของดวงจิต ไม่ใช่สิ่งอื่น การปล่อยวางสิ่งทั้งปวง ไม่แบกไว้ ไม่ถือไว้ เหมือนกับการปลงของหนักลงเสียได้ เป็นความสุข และเป็นทางแห่งความสวัสดิ์ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เราไม่เห็นความสวัสดิ์ของสัตว์ทั้งหลาย นอกจากปัญญา ความเพียร การสำรวมอินทรีย์และการปล่อยวางสิ่งทั้งปวง”

วศ.

๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๙

๑๙

ปัญญา

ไม่มีแสงสว่างใดเสมอด้วยปัญญา (นตฺถิ ปญฺญาสมฺมา อาภา)
แสงอาทิตย์สว่างในกลางวัน แสงจันทร์สว่างในกลางคืน บางคืน
ก็ไม่สว่าง เช่นคืนข้างแรม แสงตะเกียง แสงไฟฟ้า เป็นต้น ล้วน
แต่ไปจากปัญญาของมนุษย์ทั้งนั้น สัตว์โลกชนิดอื่นไม่มีปัญญาที่จะ
ทำแสงสว่างให้เกิดขึ้นได้ คงอยู่ไปตามธรรมชาติ อาศัยแต่เฉพาะ
แสงอาทิตย์และแสงจันทร์เท่านั้น

อาศัยแสงสว่างคือปัญญา ทำให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์
สิ่งต่างๆ ได้มากมาย ที่อำนวยความสะดวกความสะดวกสบายให้
แก่หมู่มนุษย์ เช่น ที่อยู่อาศัย เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ
มากมาย เหลือที่จะพรรณนาได้ ซึ่งสัตว์เหล่าอื่นไม่มี เคยอยู่กันมา
อย่างไรเมื่อแสนปีล้านปีก่อน ก็คงอยู่กันไปอย่างนั้น ทั้งนี้เพราะ
ไม่มีแสงสว่างคือปัญญา แต่ปัญญาของมนุษย์ ก็ได้สร้างเครื่องมือ
สำหรับทำลายมนุษย์ด้วยกันเองและสัตว์อื่นมากมายเหมือนกัน เช่น
อาวุธชนิดต่างๆ ตลอดถึงอาวุธสงคราม เช่น ระเบิดปรมาณูและ
ชีปนาวุธ เป็นต้น

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลงปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เมือง

อีโรซิมาและนางาซากิของญี่ปุ่นได้ฟังพินาโคไปแล้ว ด้วยฤทธิ์ระเบิด
ปรมาณูของทหารอเมริกัน

มีผู้ถามอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักวิทยาศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่
ว่าสงครามโลกครั้งที่ ๓ มนุษย์จะรบกันด้วยอะไร ไอน์สไตน์ตอบ
ว่าไม่รู้ แต่สงครามโลกครั้งที่ ๔ มนุษย์จะต้องใช้ก้อนหินปากัน
นั่นหมายความว่า สงครามโลกครั้งที่ ๓ มนุษย์จะใช้อาวุธที่ร้าย
แรงถึงขนาดล้างโลกทีเดียว มนุษย์ต้องถอยหลังไปสมัยหินอีก
จะจริงหรือไม่ ใครจะเป็นคนคอยดู แสดงให้เห็นอีกอย่างหนึ่งว่า
ปัญญาของมนุษย์นี้สร้างสรรค์ก็ได้ทำลายก็ได้ สุดแล้วแต่ว่าได้รับการ
ควบคุมด้วยศีลธรรม หรือมนโธธรรมเพียงไร

ที่สำคัญมากอย่างหนึ่งก็คือ ความทุกข์ในใจของมนุษย์นั้น
จะเอาชนะได้ด้วยปัญญา บุคคลจะบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา ในการนี้
ต้องใช้ปัญญา ๓ อย่างคือ

๑. โธเนปัญญา ปัญญาในการพิจารณาปัจจัย ๔ คือใช้ปัจจัย
๔ มีอาหารเป็นต้น ด้วยปัญญา ใช้ปัจจัย ๔ ตรงตามจุดมุ่งหมาย

๒. อุทยัตถคามินีปัญญา ปัญญารู้การเกิดการดับของนาม
รูป

๓. นิพเพทิกปัญญา ปัญญาแทงทะลุสัจจะ คือ ความจริง
ต่างๆ เช่น เรื่องทุกข์และการดับทุกข์ เป็นต้น

ปัญญา ๓ อย่างนี้ มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการเอาชนะ
ทุกข์ในใจ มนุษย์เรามีปัญญาสามารถสสารพัดอย่าง แต่บกพร่องหรือ
ขาดปัญญาในการที่จะเอาชนะความทุกข์ ชาวโลกจึงระงมไปด้วย
ความทุกข์ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ชาวโลกตั้งอยู่ในทุกข์ (ทุกข์เข
โลโก ปตัญญูจิต) ทั้งนี้เพราะความเข้าใจผิด เพราะการถือผิด สมดัง
สุภาษิตในวิสูตรชาดกว่า “ชาวโลกได้พากันวอดวายมามากแล้ว
เพราะการถือผิด” คือ ถือเอาสิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ เห็นสิ่ง
ที่เป็นสาระว่าไม่เป็นสาระ มีความคิดผิดเป็นทางดำเนิน มีปัญญา
ผิด จึงไม่พบสิ่งที่เป็นสาระ บุคคลผู้ประกอบด้วยปัญญาอ่อน
ประสพสุขได้ แม้ในเหตุการณ์ที่น่าจะทุกข์ หมายความว่า เปลี่ยน
สิ่งร้ายให้กลายเป็นสิ่งดี เหมือนทำขยะมูลฝอยให้เป็นปุ๋ย เป็นต้น

วศ.
๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๙

๒๐

สมาธิกับปัญญา

ความเพ่งพินิจไม่มีแก่ผู้ไม่มีปัญญา-ปัญญาไม่มีแก่ผู้ไม่เพ่งพินิจ (นตฺถิ ฌานํ อปฺยญฺส นตฺถิ ปญฺญา อมาภฺยโน) “ฌาน” ตามตัวแปลว่าความเพ่งพินิจ หมายถึง เพ่งพินิจอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง จนจิตนิ่งสงบอยู่กับอารมณ์นั้น สืบเนื่องมาจากการบำเพ็ญสมถกรรมฐาน จนได้สมาธิระดับอัปปนา นั่นแหละคือฌาน ตั้งแต่ฌานที่ ๑ ถึงฌานที่ ๘ เป็นอาการที่จิตสงบลึกลงไปตามลำดับ ออกจากฌานแล้วพิจารณาสังขารโดยความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ทำให้เกิดวิปัสสนาปัญญาจนถึงอริยปัญญา คือปัญญาที่ทำให้บุคคลแปรสภาพจากปุถุชนไปเป็นอริยชน มีพระโสดาบันเป็นต้น ตามที่พูดมานี้แสดงให้เห็นว่า ฌานเป็นเบื้องต้นของปัญญา เรียกว่าสมถะนำวิปัสสนา แต่ที่วิปัสสนานำสมถะก็มี คือมีปัญญาเสียก่อนแล้วเจริญสมถะภายหลังได้ ในพระบาลีที่ว่า นตฺถิ ฌานํ อปฺยญฺส ทำสลับกันก็ได้ คือเจริญสมถะบ้างวิปัสสนาบ้างต่อเนื่องกันไป ทำให้สมาธิและปัญญาอาศัยกันและกันเพื่อก้าวขึ้นสู่อริยภูมิ ที่พูดนี้เป็นการอธิบายโดยปริยายเบื้องต้น

ถ้าจะพูดโดยปริยายสามัญ ก็อธิบายได้ว่า ความสงบกับปัญญาเป็นของอาศัยกัน เมื่อใดจิตใจสงบ ปัญญาจะแจ่มใส แต่เมื่อใจฟุ้งซ่านว้าวุ่น ปัญญาจะมีดมัว จิตใจที่ฟุ้งซ่านใช้ปัญญาเป็นเครื่อง

กำจัดก็ได้ คือมีโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปัญญาว่า ฟุ้งซ่านเรื่องอะไร-อะไรเป็นเหตุแห่งความฟุ้งซ่าน รู้เหตุที่รบกวนจิตใจแล้วด้วยปัญญา เห็นว่าเป็นสิ่งไม่ดีไม่สมควรแก่เรา ก็รีบกำจัดเหตุนั้นเสีย เมื่อกำจัดเหตุได้แล้ว ความหมกมุ่นฟุ้งซ่านก็หายไป อย่างนี้เรียกว่า อาศัยปัญญากำจัดความฟุ้งซ่าน

ธรรมดาจิตย่อมมีอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่ออารมณ์ไม่ดีเกิดขึ้นแก่จิต ท่านให้ถ่ายถอนอารมณ์นั้นออกด้วยอารมณ์ที่ดีคือเปลี่ยนอารมณ์เสีย เปรียบเหมือนเรือนที่ทำด้วยไม้มีลิ้มสลัก เมื่อลิ้มเก่าไม่ดีก็เอาลิ้มใหม่ตอกเข้าไปแทน ทำนองเดียวกันเราเอากุศลธรรมมาไล่ออกุศลธรรม เช่นจิตมีโทสะ มีพยาบาท ไล่ด้วยเมตตาหรืออุเบกขา จิตก็จะอยู่ด้วยเมตตา หรืออุเบกขา ทำให้สงบผ่องแผ้วลงได้

ในที่บางแห่งท่านแสดงว่า คีล สมาธิ และปัญญา อาศัยกันอบรมจิตให้หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย มีกามาสวะเป็นต้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ญาณในความหลุดพ้นก็เกิดขึ้นว่า ความเกิดของเราสิ้นแล้วภาพใหม่ไม่มีแก่เรา

ความเพ่งพินิจและปัญญา หรือ สมาธิและปัญญา อาศัยกันทำประโยชน์ตั้งแต่เรื่องธรรมดาสามัญ เช่น การศึกษาเล่าเรียน การทำงานในหน้าที่ ไปจนถึงความเพียรเพื่อการหลุดพ้นจากอาสวะกิเลสต่างๆ ดังพรรณนามาโดยย่อขณะนี้

๒๑

ผู้ไม่จน

ความจน มี ๒ อย่าง จนเพราะไม่มีจริงๆ อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง จนเพราะไม่รู้จักพอ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระศาสนโศภณ (แจ่ม จตตสลฺโล) วัดมกุฏกษัตริยาราม กทม. ได้เขียนเป็นกลอนสอนใจไว้ว่า

ความไม่พอใจจนเป็นคนเข็ญ พอแล้วเป็นเศรษฐีมหาศาล
จนทั้งนอกจนทั้งในไม่ได้การ จงคิดอ่านแก้จนเป็นคนพอ

(อุทานธรรม)

มีพระพุทธรูปปางในองค์ตตรนิกาย จตุกกนิบาต พระไตรปิฎก เล่ม ๒๑ หน้า ๗๔ ข้อ ๕๒ ใจความว่า “ผู้ใดมีศรัทธาไม่หวั่นไหว ตั้งมั่นดีแล้วในพระพุทธเจ้า ในพระธรรมและในพระสงฆ์ พร้อมด้วยมีศีลอันเป็นที่พอใจของพระอริยเจ้า มีความเห็นตรงคือเป็นสัมมาทิฏฐิผู้นั้นเป็นผู้ไม่จน ชีวิตของเขาไม่ว่างเปล่า”

อริยกันตศีล แปลว่า ศีลอันเป็นที่รักของพระอริยะ หมายถึง ศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ไม่ถูกตัณหาและทิฏฐิครอบงำ วิญญูชนสรรเสริญ เป็นไปเพื่อสมาธิ ผู้มีคุณสมบัติเช่นนี้เรียกว่ามีอริยทรัพย์ คือ ทรัพย์ที่ประเสริฐภายในตน เป็นผู้ไม่จน

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “คุณธรรมเหล่านี้เป็นที่หลังไหลมา
แห่งบุญกุศล เป็นที่หลังไหลมาแห่งความสุข เป็นไปเพื่อให้ได้สิ่งที
นำใคร่นำพอใจ”

วศ.

๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๙

๒๒ เหมือนภูเขา

พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลว่า

“ภูเขาใหญ่ศิลาล้วน สูงจรดฟ้า กลิ้งมาทั้งสี่ทิศ บดสัตว์ทั้ง
หลายให้พินาศไปฉนั้นใด ความแก่และความตายก็ฉนั้นนั่น ย่อมครอบงำ
สัตว์ทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ ไวศยะ คูทร จันฑาล
หรือคนทั้งขยะ ครอบงำย่ำยีสัตว์ทั้งปวง จะเอาชนะด้วยกองทัพช้าง
ม้า รถ หรือพลเดินเท้าก็ไม่ได้ จะเอาชนะด้วยเวทย์มนต์คาถาวิชา
ใดๆ ก็ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ บุคคลผู้เป็นบัณฑิตเล็งเห็นประโยชน์ตนอยู่
พึงตั้งศรัทธาไว้ในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ผู้ใดประพฤติ
ธรรมด้วยกาย วาจา ใจ บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญบุคคลผู้นั้น
เขาล่วงลับไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์”

(นัย ปัพพโตปมคาถา สังยุตตนิกาย สคาถวรรค โกศลสังยุต)

เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ตรัสถามว่า “ถ้ามีภูเขายักษ์กลิ้งมาทั้งสี่ทิศ พระองค์จะพึงทำอะไร” พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า “ไม่เห็นควรจะทำอะไรยิ่งไปกว่าการบำเพ็ญบุญกุศล การประพฤติสุจริต” พระพุทธองค์จึงตรัสพระคาถาข้างต้นนี้

พิจารณาตามนี้แล้ว ช่างน่าลึกลับใจเสียนี้กระไร ที่บุคคลทั้งหลายแม้จะถูกภูเขายักษ์กลิ้งมาทั้งสี่ทิศ กล่าวคือ ความแค้น ความเจ็บไข้ และความตายครอบงำยำย้อยู่ แต่ก็ยังประมาทมัวเมากันเหลือเกิน ยังเบียดเบียนบีบคั้นกัน เกลียดชังประหัตประหารกัน ทั้งๆ ที่ทุกคนต่างก็บ่ายหน้าไปสู่ความตาย เหมือนโคซึ่งเขานำไปสู่ที่ฆ่า หรือไก่ในเข่งที่เขานำไปเชือด มันยังจิกตีกันทำร้ายกัน

มนุษย์เราโดยปกติมีอันตรายรอบด้านอยู่แล้ว ยังจะเบียดเบียนซึ่งกันและกันอีกโดยวิธีต่างๆ ช่างน่าลึกลับใจเสียนี้กระไร ถ้ามนุษย์เราตั้งอยู่ในศีลในธรรม มีจิตใจสงบมีปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนและรักษาผู้อื่น แม้จะมีภัยธรรมชาติบ้างเป็นครั้งคราว แต่มนุษย์ก็จะอยู่กันอย่างสงบสุข

โลภะ โทสะ และโมหะ รวมทั้งความเห็นแก่ตัวอันเหนียวแน่น ทำให้มนุษย์ประทุษร้ายกัน เบียดเบียนกัน แสวงหาความสุข

บนความทุกข์ของผู้อื่น จึงระคนไปด้วยเวร ไม่ได้รับความสุขที่แท้จริง ความสุขที่แท้จริงต้องได้มาจากความเสียสละ ความไม่เห็นแก่ตัว มีความมั่นคงประจำใจอยู่ว่า “**ไม่มีความสุขใดที่เราจะพึงได้ ถ้าไม่เป็นความสุขของผู้อื่นด้วย เป็นการเฉลี่ยความสุขแทนการแย่งความสุข ถ้าแย่งกันก็จะมีความสุขเสมอหน้า ถ้าแย่งกันอาจจะได้ความสุขบนความทุกข์ของผู้อื่น หรือมิฉะนั้นก็ไม่มีใครได้เลย**” เพราะสิ่งที่ถูกแย่งนั้นปนเปื้อนพิษพิณาศไปแล้ว ดุโกที่มันแย่งไล่เดือนกันเกิด มีตัวใดได้บ้าง ความเสียสละเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ที่เราจะต้องปลูกฝังให้มีขึ้นในสังคมของเรา และสังคมโลกด้วย

วศ.

๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๙

๒๓ ความเจริญ ๕ อย่าง

๑. **เจริญด้วยอายุ** คือ มีอายุยืน มีโอกาสได้ทำความดี บำเพ็ญกรณียกิจได้มาก

๒. **เจริญด้วยวรรณะ** คือ มีผิวพรรณดี น่ารักน่าทัศนา มีผิวพรรณผ่องใส

๓. **เจริญด้วยสุขะ** คือ มีชีวิตที่เป็นสุข ราบรื่น มีอุปสรรคน้อย มีความเดือดร้อนน้อย

๔. **เจริญด้วยโภคะ** คือ มีทรัพย์สินสมบัติสำหรับเลี้ยงชีพได้ โดยสะดวก และเกื้อกูลแก่ผู้อื่นได้ด้วย

๕. **เจริญด้วยพละ** คือ มีกำลังดี มีสุขภาพดี มีโรคน้อย

ความเจริญเหล่านี้เป็นที่ต้องการ เป็นที่ปรารถนาของคนทั้งหลาย แต่สิ่งเหล่านี้เป็นผลของเหตุคือ การปฏิบัติชอบ อันเป็นเหตุให้ได้ผลนั้นๆ

ในจักรกวัตตสูตร ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค พระไตรปิฎกเล่ม ๑๑ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสให้ภิกษุทั้งหลายมีตนเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นที่พึ่ง ให้ถือเอาสติปัญญา ๔ เป็นธรรมสำหรับเป็นที่พึ่ง เมื่อถือเอา

สติปัฏฐานเป็นแนวทางในการประพาสปฏิบัติธรรมเช่นนี้ จักถึงความ
เจริญด้วยความเจริญ ๕ อย่างคือ

๑. **เจริญด้วยอายุ** ในที่นี้ท่านหมายถึง เจริญด้วยอิทธิบาท ๔
๒. **เจริญด้วยวรรณะ** หมายถึง มีศีลดี ศิลปวิสุทธี
๓. **เจริญด้วยสุขะ** หมายถึง สุขในฌาน ๔
๔. **เจริญด้วยโภคะ** หมายถึง เจริญด้วยพรหมวิหาร หรือ
อัปมัถฺยญา ๔
๕. **เจริญด้วยพละ** หมายถึง เจริญด้วยเจโตวิมุตติ และ
ปัญญาวิมุตติอันหาอาสวะมิได้

นัยแห่งความเจริญ ๕ อย่าง ที่ตรัสไว้ในจักกวัตตสูตรนี้
แปลกจากที่เข้าใจกันโดยทั่วไป มีความหมายที่ลึกซึ้งละเอียดอ่อน
เป็นผลมาจากเหตุ คือ การเจริญสติปัฏฐาน ๔ ที่ตรัสให้ถือเอาเป็นที่
พึ่ง สติปัฏฐาน ๔ คือ การพิจารณา กาย เวทนา จิตและธรรม ให้เห็น
ว่าลักแต่ร่างกาย เป็นต้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ตัวตน เราเขา ท่าน
พรรณนาอันสงส์ไว้ว่า ผู้เจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
แล้ว อย่างมาก ๗ ปี อย่างต่ำ ๗ วัน ก็จะได้บรรลอรุรหัตตผล หรือ
มิฉะนั้นก็บรรลอรุณาคามีผล

สติปัญญา แปลว่า การตั้งสติ ถามว่า ตั้งไว้ที่ไหน? ตอบว่า ตั้งไว้ที่กาย เวทนา จิต และธรรม โดยนัยนี้อาจกล่าวได้ว่า สติปัญญา มี ๑ คือการตั้งสติ แต่มีอารมณ์ ๔ เหมือนโต๊ะตัวหนึ่งมี ๔ ขา โคนตัวหนึ่งมี ๔ ขา เป็นต้น

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “สติปัญญาเป็นเอกายนมรรค คือเป็นทางสายเอก เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อ ล่วงพ้นความเศร้าโศก ความร่ำไรร่ำพัน เพื่อการตั้งอยู่ไม่ได้แห่ง ทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุธรรมที่ควรรู้ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งพระ นิพพาน ตรัสเตือนให้ผู้ปฏิบัติธรรมถือเอาสติปัญญานี้เป็นอารมณ์ หรือโคจร หมายความว่า เป็นที่เที่ยวไป หรือยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้ มารอันเป็นข้าศึกพ่ายแพ้ ตรัสเล่าเป็นอุปมาว่าเหมือนนกมูลไถ ซึ่ง ไปเที่ยวหากินในที่อันมีไซ่ถิ้นของตน ถูกเหยี่ยวจับได้ นกมูลไถร้อง ขึ้นว่า ถ้าเราหากินในที่ถิ้นของตน เหยี่ยวก็จะจับไม่ได้ เหยี่ยวจึง ปล่อยด้วยความทะนงในกำลังของตน นกตัวน้อยจึงมาอยู่ที่มูลไถ นกเหยี่ยวโฉบลงมาด้วยกำลังแรง หน้าอกกระแทกกับมูลไถสิ้นชีวิต

วศ.

๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๙

๒๔ มนุษย์นี้รักนัก

“มนุษย์” ตามตัวอักษร แปลว่า ผู้มีใจสูง แต่จริงๆ แล้ว มนุษย์ส่วนมากมิได้มีใจสูงตามชื่อ มนุษย์โดยมากมีอายุจิตที่ยังเยาว์ แม้อายุทางร่างกายจะมากแล้วก็ตาม เรียกว่าเป็นเด็กในร่างผู้ใหญ่ นอกจากนี้มนุษย์ยังมีอารมณ์ยุ่งเหยิง รกไปด้วยกิเลสนานาประการ ยากที่จะสางได้

นายเปสสะบุตรนายควาญช้าง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “มนุษย์นี้รักนัก อาจพูดอย่างหนึ่ง ใจอย่างหนึ่ง แต่สัตว์เดรัจฉานตื่น มีธรรมชาติตรง แสดงอาการออกตามที่ใจคิด” (คหณฺ นามเต ยทิทํ มนุสฺสา อุตตानํ นามเต ยทิทํ ปสฺโว)* พระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนา กับคำกล่าวของนายเปสสะ

นายเปสสะบุตรนายควาญช้าง รู้ลึกประหลาดใจที่เห็นได้ ทราบว่า แม้มนุษย์จะรกชัฏอยู่ปานนี้ พระผู้มีพระภาคก็สามารถฝึกให้เป็นคนตรง ให้เป็นคนสะอาดได้

ในคัมภีร์สังยุตตนิกาย สคาถวรรค มีผู้มาทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “สัตว์โลกรกทั้งภายใน รกทั้งภายนอก

อันความรกเกี่ยวพันไว้ ใครเล่าจะสางความรกนี้ได้”

* นัย กัณฑ์กรสูตร ม.ม. พระไตรปิฎกเล่ม ๑๓

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า

“บุคคลผู้มีปัญญา ตั้งมั่นในศีลแล้ว อบรมจิตและปัญญา ให้เจริญ มีความเพียร มีปัญญารักษาตน เป็นผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร บุคคลเช่นนั้นแหละ จะสร้างความรกลีภัยได้”

มีสุภาษิตในโลภนิตินิว่า

มหาสมุทรสุดลึกลั่น	คณนา
สายดั่งทิ้งทอดมา	หยั่งได้
ภูเขาสูงอาจวัดวา	กำหนด
จิตมนุษย์นี้ไซ้ไร	ยากแท้ หยั่งถึง

หากมนุษย์ต้องการจะให้มึใจสูงสมชื่อมนุษย์ ให้เป็นคนตรง และเป็นคนดูง่ายเข้าใจได้ง่าย ก็ต้องอาศัยธรรมเป็นเครื่องยกจิต ฝึกจิตให้สะอาด สงบและสว่าง ควรมีอุดมคติอันมั่นคงว่า

“อะไรจะเกิดขึ้นก็ช่างมัน ยึดมั่นในคุณธรรมไว้ก่อน แล้วทุกอย่างจะดีเอง”

คุณธรรมทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั่วไป มีคำโบราณกล่าวไว้ว่า การกินอาหาร การนอน ความกลัวภัย การเสพเมถุน

มีเสมอกันทั้งในมนุษย์และเดรัจฉาน คุณธรรมทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์เดรัจฉาน คนที่ไม่มีธรรมจึงเสมอกับเดรัจฉาน

โดยนัยนี้จะเห็นว่า คุณธรรมสำคัญที่สุดในหมู่มนุษย์ สมดังที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูก่อนวาเสฏฐะ และภาร์ทวาชะ ธรรม นั้นแลประเสริฐที่สุดในหมู่ชนทั้งในบัดนี้และภายหน้า” (นัย อัครัญญสูตร)

ถ้ามนุษย์ทิ้งธรรมเสีย ธรรมก็จะทิ้งมนุษย์ พวกเขาจะ มีความสุขอยู่ได้อย่างไร ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่ มนุษย์ประพฤติดีแล้วย่อมนำสุขมาให้ โลกมนุษย์ที่เคลื่อนกล่นไป ด้วยความทุกข์นั้น เพราะไม่มีธรรมเป็นเครื่องค้ำจุน เพราะฉะนั้น มนุษย์จึงควรตระหนัก เรื่องนี้ให้ดีและยึดธรรมไว้เป็นหลักของ ชีวิตก็มีความสุขทั่วหน้ากัน

วศ.

๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๙

๒๕ อุปาทานชั้น ๕

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า กล่าวโดยย่อ ความยึดมั่นในชั้น ๕ เป็นทุกข์ ชั้น ๕ คือ อะไร คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

รูป ในที่นี้หมายถึง ร่างกาย เป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์นานาประการ เช่น ความเกิด ความแก่ ความเจ็บป่วย และความตาย ซึ่งถือว่าเป็นสภาวะทุกข์คือเป็นทุกข์ตามสภาพของผู้ที่เกิดมา นอกจากนี้ยังมีภิกขุทุกข์เช่น ความทุกข์ทางใจ (โทมนัส) ความคับแค้นใจ ความรำไรรำพัน ความเศร้าโศก ความต้องประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก ความต้องพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้น เหล่านี้ปรากฏในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรตอนที่ว่าด้วยทุกข์ลจ

มีกายอย่าหมายว่าเป็นสุข ที่แท้ทุกข์มากมายหลายสถาน

มนุษย์เราวันหนึ่ง ๆ ต้องอยู่กับรูปชั้นนี้ไม่ใช่น้อยเลย ตั้งแต่เช้าจนเข้านอน เสียเวลาไปกับเรื่องกิน และการประกอบกิจการงาน เพื่อให้มีกินมีอยู่ เพื่อจะเลี้ยงรูปชั้นนี้ไว้ ลองนึกดูเถิดเราต้องเสียเวลา เสียอะไรๆ ต่างๆ มากมายเพื่อรูปชั้นนี้ ยิ่งมีโรคภัยไข้เจ็บ เบียดเบียนเข้าด้วยแล้ว ก็ยังเป็นภาระอันหนัก บางคนถึงกับฆ่าตัวตายเพราะทนต่อความลำบากไม่ไหว พระสารีบุตรเคยเปรียบเทียบไว้ว่า เหมือนโจรที่ปลอมตัวเข้ามาเป็นคนรับใช้ พอนายไว้วางใจแล้ว

ก็ประทุษร้ายเอาตามใจชอบ รูปชั้นนี้ก็ทำนองเดียวกัน ให้ความ
 สนุกเพลิดเพลินบ้างในวัยต้น พอเจ้าของรู้สึกกร่างกาย ต่อจากนั้น
 ก็ค่อยๆ ชำรุดทรุดโทรมไป แก้ไขได้บ้างแก้ไขไม่ได้บ้าง ว่าไม่ฟัง คอย
 แต่จะแตกดับ บุคคลต้องเดือดร้อนวุ่นวายกับรูปชั้นนี้จนกว่าจะ
 แตกดับไปในที่สุด ยังมีอุปาทานมากก็ยังทุกข์มาก การถอนอุปาทาน
 เสียได้เป็นการดี

เวทนา คือ ความรู้สึกสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่ทุกข์ไม่สุขบ้าง
 อันเกิดจากเหตุต่างๆ สิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกสุขและทุกข์ของคน
 เราไม่เหมือนกัน ดังนั้น คนจึงเที่ยวแสวงหาความสุขต่างๆ กัน ที่
 เหมือนกันก็มี จึงแบ่งเป็นกลุ่มๆ สิ่งที่ทำให้ความสุขแก่คนพวกหนึ่ง อาจ
 ไม่ให้ความสุขแก่คนอีกพวกหนึ่ง ดังสุภาษิตอังกฤษบทหนึ่งว่า

One man's meat is another man's poison.

แปลว่า เนื้อสำหรับคนหนึ่งเป็นยาพิษสำหรับอีกคนหนึ่ง
 ถือเอาความว่า เป็นความสุขความพอใจสำหรับคนหนึ่ง แต่เป็น
 ความทุกข์สำหรับอีกคนหนึ่ง ทั้งนี้เพราะอัธยาศัยไม่เหมือนกัน มี
 ธรรมชาติที่ต่างกัน ดังมีนิทานเล่าว่าหนูกับกบมาพบกันสมัครใจเป็น
 เพื่อนกัน ไปเที่ยวด้วยกัน เพื่อไม่ให้พราดจากกันจึงเอาเชือกมาผูก
 ขาเอาไว้ยาวพอสมควร วันหนึ่งไปเจอสระน้ำ กบก็ดีใจไม่ทันได้คิดถึง
 เพื่อน กระโดดผลุงลงน้ำ ดำผุดดำว่ายด้วยความเพลิดเพลิน ส่วน

หนอยู้น้ำไม่ได้ ลำลักน้ำและจมน้ำตาย ตายแล้วลอยขึ้นเหนือน้ำ กบก็ไม่รู้ เหยี่ยวตัวหนึ่งบินผ่านมาทางนั้นเฉี่ยวเอาหนุยไป กบก็ติดขึ้นไปด้วย เหยี่ยวได้เหยื่อสองตัวไปกิน

นิทานเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีวิสัยต่างกัน สุข-ทุกข์ไม่เหมือนกัน ผูกพันกัน มีแต่จะนำความวิบัติมาให้ เหมือนกบกับหนุย

ถ้าเราจำเป็นต้องคบกับคนที่อธยาศัยไม่ตรงกัน ก็ให้คบห่างๆ ไม่ต้องผูกพันแบบกบกับหนุย ซึ่งจะพากันพินาศทั้งสองฝ่าย

สุขเวทนาที่เจือด้วยอามิสกัมมี คือความรู้สึกสุขที่เจือด้วยกามคุณ ๕ สุขเวทนาที่ไม่เจือด้วยอามิสกัมมี คือ ความรู้สึกสุขที่ไม่เจือด้วยกามคุณ ๕ แต่เกี่ยวกับความรู้สึกสุขที่เกิดจากการบำเพ็ญคุณงามความดีและความสงบใจ ทุกขเวทนาที่เจือด้วยอามิสกัมมี คือ ความรู้สึกทุกข์ที่เจือด้วยกามคุณ ๕ ทุกขเวทนาที่ไม่เจือด้วยอามิสกัมมี คือความรู้สึกทุกข์ที่ไม่เจือด้วยกามคุณ ๕ แต่เป็นความรู้สึกทุกข์เพราะการบำเพ็ญคุณงามความดีและความไม่สงบใจเพราะเหตุใดเหตุหนึ่ง เช่น ความขัดข้องในการบำเพ็ญกุศล เป็นต้น

ชาวโลกทั่วไปแสวงหาสุขเวทนาอันเจือด้วยกามคุณ ๕ เมื่อไม่ได้ก็เป็นทุกข์ อันที่จริง อายุขณะภายใน ๖ อายุขณะภายนอก ๖ วิญญาณ ผัสสะ และเวทนา พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นของร้อน เพราะไฟคือราคะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง เพราะความเกิด แก่ เจ็บ ตาย บ้าง อริยสาวกผู้ได้สดับแล้วจึงเบื่อหน่ายในอายตนะภายใน ภายนอก

วิญญาณ ผัสสะ และเวทนา เมื่อเบียดหน่ายยอมคลายความยึดติด เมื่อคลายความยึดติดยอมหลุดพ้น และรู้ว่าได้หลุดพ้นแล้ว (นัยอาทิตตปริยายสูตร)

ในพระสูตรบางแห่งได้กล่าวถึง เวทนาของพระอรหันต์ว่า เวทนาของท่านสงบเย็นเพราะไม่ถูกกิเลสเผา

ความทุกข์ของชาวโลกเป็นอันมากเกิดจากการมุ่งแสวงหาสุข เวทนาที่เจือด้วยอามิส คือกิเลสต่างๆ

สัญญา ความจำได้หมายรู้คือจำรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธัมมารมณฺ์ ทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดี คือทั้งส่วนที่เป็นกุศลและอกุศล สัญญาส่วนดีทำให้จิตใจดี สัญญาส่วนเสียทำให้จิตใจเสีย สัญญาเป็นตัวเก็บข้อมูลส่งให้สังขารปรุงแต่ง

สังขาร สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้ตีให้ชั่ว มีบทบาทสำคัญมากในชีวิตคน ถ้าสังขารปรุงดีจิตก็ดี สังขารปรุงไม่ดีจิตก็ไม่ดี เปรียบง่ายๆ เหมือนเราได้วัสดุมาอย่างหนึ่งมาทำกับข้าว จะเป็นปลาหรือเนื้อก็ตาม จะมีรสเป็นอย่างไรก็สุดแล้วแต่เครื่องปรุงและมีมือการปรุง วันหนึ่งๆ จิตยอมได้รับอารมณ์ทางตา หู เป็นต้นเป็นอันมาก สัญญาเป็นตัวเก็บข้อมูลดังกล่าวแล้ว สังขารเป็นตัวปรุงให้รู้สึกนึกคิดไปต่างๆ อันที่จริงสิ่งที่ได้เห็นได้ฟัง เป็นต้น เกิดขึ้นแล้วดับไปแล้วนานแล้ว แต่สัญญาและสังขารนำมาปรุงครั้งแล้วครั้งเล่า เรื่องจึงไม่รู้จักจบสิ้น คนอาจจะทะเลาะกันยาวนานเป็นปี ๒ ปี ๓ ปี หรือ

ตรงกันข้าม อาจจะมีระลอกถึงกันเป็นเวลานานๆ ก็ด้วยอาณาภาพของสัญญาและสังขารนี้เอง

เพื่อการปล่อยวางอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า เมื่อจะทรงโอวาทพระพาหิยะ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “จงลึกลับแต่ได้เห็นในสิ่งที่ได้เห็น จงลึกลับแต่ว่าฟังในสิ่งที่ได้ฟัง จงลึกลับแต่ว่ารู้ (มุตะ) สิ่งที่ได้รู้ทางจุมูก ลึ้น และกาย จงลึกลับแต่ว่ารู้ทางใจ (วิญญาตะ) ในสิ่งที่ได้รู้ทางใจ เมื่อเป็นเช่นนี้เธอจะไม่มีตัวตนในโลกนี้หรือในโลกไหน ๆ นั่นเป็นที่สุดแห่งทุกข์”

เมื่อตรัสรู้ใหม่ๆ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เราลึ้นต้นหนาแล้วจิตของเราถึงวิสังขารแล้ว” นี้หมายความว่า จิตของพระองค์ไม่ถูกสังขารปรุงแต่งอีกต่อไป จึงมั่นคงและสงบ รู้แจ้งลึ้นทั้งปวง ผู้ที่บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้วก็เช่นเดียวกัน จิตของท่านเข้าถึงวิสังขารเป็นอดัมมยตา อันอะไรๆ ปรุงแต่งไม่ได้ จึงสงบสุขได้เต็มที

มีอีกแห่งหนึ่งกล่าวไว้ว่า “สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ มีการเกิดขึ้นและเสื่อมไปเป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป การสงบสังขารเสียได้เป็นความสุข” คาถานี้พระสงฆ์นิยมนำมาเป็นบทบั้งสกุลในงานศพ การสงบสังขารเสียได้เป็นสุขนั้นหมายรวมทั้งสังขารคือร่างกาย และสังขารคือสภาพปรุงแต่งจิตตามที่กล่าวมาแล้ว

วิญญาณ วิญญาณเป็นชื่อหนึ่งของจิต มีความหมายเดียวกับจิต ท่านแบ่งนามธรรมเป็น ๒ ส่วน คือส่วนที่เป็นจิตและส่วนที่เป็นเจตสิก เจตสิกแปลว่าสิ่งที่เกี่ยวข้องกับจิตได้แก่ เวทนา สัญญา และสังขาร นอกจากเวทนาและสัญญาแล้วกุศลธรรมก็ตาม อกุศลธรรมก็ตาม ซึ่งมีประการต่างๆ รวมลงในสังขารชั้นนี้ทั้งสิ้น

มีผู้สงสัยว่า เมื่อบรรลुरुธรรมหรือรู้ธรรม รู้ด้วยจิตหรือด้วยปัญญา ตอบว่ารวมกันทั้ง ๒ อย่าง คือทั้งจิตกับปัญญา ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ทั้ง ๒ อย่างต้องอาศัยกันเหมือนแสงสว่างกับจักรหุอาศัยกันทำให้เห็นรูปต่างๆ

ในที่บางแห่งกล่าวไว้ว่า ศิลอบรมสมาธิ สมาธิอบรมปัญญา จิตที่ปัญญาอบรมดีแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง นี้แสดงว่า ศิล สมาธิ ปัญญาและจิต ย่อมอาศัยกันเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส

ได้พูดถึงชั้น ๕ มาพอสมควรแล้ว ชั้น ๕ ที่ยังมีอุปาทาน เรียกว่า อุปาทานชั้น ๕ ที่บริสุทธิ์จากอุปาทานเรียกว่าวิสุทธิชั้น ๕ อุปาทานชั้นทำให้เกิดทุกข์นานาประการเพราะความยึดมั่นถือมั่นในชั้น ๕ ว่าเป็นเราว่าเป็นของเรา พ้นจากความยึดมั่นเสียได้ ความทุกข์ก็สิ้นไป ท่านจึงกล่าวว่า เป็นที่สุดแห่งทุกข์ หมายความว่าหมดทุกข์ หมายโดยเฉพาะคือทุกข์ทางใจ ส่วนทุกข์ทางกายนั้นยังมีอยู่บ้างตามสภาพของรูปชั้น

วศ.

๒๖

สิ่งที่ทำให้มนุษย์วิเศษกว่าสัตว์

มีคติโบราณกล่าวไว้ว่า การกินอาหาร การนอน การกลัวภัย และการสืบพันธุ์เป็นสิ่งธรรมดา (สามัญ) ของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ธรรมทำให้มนุษย์วิเศษยิ่งกว่าสัตว์ คนที่ไม่มีธรรมก็เสมอกันกับสัตว์ทั้งหลาย

คำว่าสัตว์ ในที่นี้ท่านหมายถึงสัตว์เดรัจฉานทั่วไป ซึ่งไม่มีเป้าหมายในชีวิต มันมีชีวิตอยู่เพื่อได้กิน ได้นอน ได้สืบพันธุ์ และหลบหลีกภัย ในการกินมันก็แย่งกัน ในการสืบพันธุ์กันก็ประหัดประหารกันเพื่อแย่งตัวเมีย ต้องพ่ายแพ้ไปข้างหนึ่งหรืออาจถึงตายก็มี มันมีชีวิตอยู่อย่างไม่มีกฎเกณฑ์กติกาอะไร ใช้กำลังกายเป็นเครื่องตัดสิน มันไม่มีธรรม มีแต่สัญชาตญาณหรือสัญชาตเวทในการคุ้มครองตนและลูกๆ ของมัน รวมถึงพวกพ้องของมันในสัตว์บางประเภท

มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีเหตุผล มีธรรมเป็นหลักใจ เพื่อปฏิบัติชอบต่อกันในสังคม มนุษย์คนใดปราศจากธรรมเสียแล้ว เขาก็มีชีวิตอยู่เสมอกับสัตว์เดรัจฉาน

เพราะฉะนั้นมนุษย์ซึ่งแปลว่า “ผู้มีใจสูง” นั้น จึงควรทำตนให้ประกอบด้วยธรรมตามหน้าที่ต่างๆ คือ ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ยิ่งมีธรรมมากเท่าไร ทำหน้าที่ของตนสมบูรณ์มากเท่าไร

ก็จะยังเป็นมนุษย์ที่ประเสริฐ ในการนี้ต้องฝึกตนอยู่เสมอจึงจะเป็นผู้
ประเสริฐ สมดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ในหมู่มนุษย์ด้วยกัน ผู้ฝึกตน
แล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด (ทนฺโต เสฏฺฐโฐ มนุสฺสเสสุ)

วค.

๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๙

๒๗ การให้

มีพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งว่า “การให้เป็นการฝึกคนที่ยัง
ไม่ได้ฝึก การไม่ให้เป็นการประทุษร้ายท่านผู้ที่ฝึกตนดีแล้ว ผู้ให้ยอม
บันเทิงด้วยการให้ ผู้รับอ่อนน้อมถนอมน้ำใจด้วยปิยวาจา”

การให้เป็นการฝึกคนให้เสียสละ การเสียสละทำให้จิตใจ
อ่อนโยน เป็นการฝึกเบื้องต้นเพื่ออยู่กันในสังคมด้วยความเอื้อเพื่อ
เป็นสังคหวัตถุข้อหนึ่งใน ๔ ข้อ การให้นั้นให้สิ่งของบ้าง ให้ภัย
บ้าง ให้ธรรมคือคำสั่งสอนที่ดีบ้าง การให้เป็นยาเสน่ห์ทำให้เป็นที่รัก
ของผู้อื่น ความตระหนี่เป็นยาให้คนเกลียดชัง การให้เป็นยาให้ไฉยศ
ความตระหนี่เป็นยาให้กำพรว้าพวกพ้อง

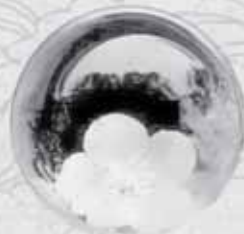
คำว่า “การไม่ให้เป็นการประทุษร้ายท่านผู้ฝึกตนแล้ว” นั้น เช่น มารดา บิดา ครูบาอาจารย์ นักบวชในศาสนาผู้ซึ่งได้ฝึกตนแล้ว ถ้าเราไม่เอื้อเฟื้อต่อท่านเหล่านี้ เหมือนประทุษร้ายท่าน คือไม่ส่งเสริมให้ท่านบำเพ็ญคุณงามความดียิ่งๆ ขึ้นไป

พระพุทธเจ้าทรงแสดงอานิสงส์ของการให้ไว้หลายประการ เช่น ผู้ให้ยอมเป็นที่รัก คนส่วนมากยินดีคบเขา เป็นผู้ไม่ก่อเขินในที่ประชุม แต่เป็นผู้แกล้วกล้าในที่ประชุม เมื่อสิ้นชีพแล้วยอมไปสู่คติ

ด้วยเหตุนี้ ผู้มีปัญญาใคร่ครวญแล้วจึงควรยินดีในการให้ มีความสุขในการให้ ในการสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์

วศ.

๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๙

๒๘

ความหวังและสมาธิ

คนในวาระพระราชมณเฑียรคนหนึ่งเดินทางเพื่อไปบวชในป่า ระหว่างทางได้เห็นนกตัวหนึ่งได้ขึ้นเนื้อแล้วบินไป นกอื่นๆ ซึ่งหวังจะได้ขึ้นเนื้อ ก็บินตามกันไป รุมกันจิกตีนกตัวนั้น จนทนไม่ไหวต้องทิ้งขึ้นเนื้อ นกตัวอื่นได้ขึ้นเนื้อแล้วก็บินไป นกทั้งหลายก็ตามจิกตีนกตัวนั้น ทำกันอย่างนี้ จนขึ้นเนื้อไม่เป็นขึ้นเนื้อ ไม่มีตัวใดได้กินสิ่งที่ได้คือเจ็บตัวไปตามๆ กัน การแย่งกันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ การแย่งกันเป็นเหตุให้เกิดสุข พระราชมณเฑียรนั้นคิดว่า กามคุณทั้งหลายเหมือนขึ้นเนื้อ ที่มนุษย์และสัตว์โลกยึดแย่งกัน การละกามคุณเสียได้เป็นสุข

เวลาค่ำ พระราชมณเฑียรนั้นไปขอพักค้างแรมที่บ้านแห่งหนึ่ง เห็นทาสีคนหนึ่งเมื่อทำงานให้นายเสร็จแล้ว นั่งคอยชายอันเป็นที่รักซึ่งนัดหมายว่าจะมาหา ปฐมยามล่วงไป มัชฌิมยามล่วงไป แต่ชายนั้นก็ไม่มีมา พอถึงปัจฉิมยามหญิงทาสีนั้นก็ตัดใจไม่คอยแล้ว จึงกลับไปอย่างมีความสุข พระราชมณเฑียรนั้นคิดว่า ความหวังในกิเลสทั้งหลายเป็นทุกข์ (กิเลสสุ อาสา นาม ทุกฺข)

ความไม่หวังทำให้หลับเป็นสุข แต่ความหวังถ้าสำเร็จก็ทำให้
เป็นสุขได้เหมือนกัน ดูนางสาวบิงคลานั่นเถิด เมื่อไม่หวังแล้ว
ก็หลับไปอย่างเป็นสุข

(สุขั นิราสา สุปติ อาสา ผลวดี สุขา

อาสั นิราสั กตตวาน สุขั สุปติ บิงคลา)

มนุษย์เราส่วนมากผูกพันตนไว้กับความหวังอย่างใดอย่าง
หนึ่งหรือหลายอย่าง แต่มีใช้เพียงแต่หวังแล้วจะสำเร็จ เมื่อหวัง
สิ่งใดก็ต้องเพียรพยายามเพื่อสิ่งนั้นจนสุดกำลัง คือต้องมีอิทธิ
บาท ๔ มาประกอบกับความหวัง จึงจะให้สำเร็จได้ เมื่อความหวัง
สำเร็จก็ให้เกิดสุขได้เหมือนกัน แต่ถ้าไม่หวังก็ไม่ต้องใช้ความเพียร
พยายามในสิ่งนั้น ไม่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคในสิ่งนั้น ความหวังจะว่า
ดีหรือไม่ดี ก็ยากที่จะชี้ขาดลงไปได้ เพราะมันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์
และเป็นเหตุให้สุขได้ทั้ง ๒ อย่าง

ในพระสูตรบางแห่งกล่าวถึงบุคคลผู้มีหวัง ผู้สิ้นหวัง และ
ผู้ไม่หวัง ผู้มีหวังคือผู้ที่มีคุณสมบัติพอที่จะหวังสิ่งนั้นได้ เช่น ผู้มี
ศีลมีธรรมดีย่อมหวังมรรคผลและนิพพานได้ ผู้ไร้ศีลไร้ธรรมย่อม
เป็นผู้สิ้นหวัง ผู้บรรลุมรรคผลนิพพานแล้ว ไม่ต้องหวังอีก เป็นผู้ไม่
หวัง (นัย อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต)

ความหวังเป็นอาหารชนิดหนึ่งในอาหาร ๔ เรียกว่า **มโนสังขยา**เจตนาอาหาร หล่อเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ พ่อแม่บางคนป่วยหนัก ลูกอยู่ไกล ทราบข่าวว่ากำลังเดินทางมาก็รอคอยอยู่ด้วยความหวังว่าจะได้พบลูกสักครั้งหนึ่งก่อนตาย พ่อได้พบลูกเห็นหน้าลูกก็ดีใจ หลับตาตายไปอย่างมีความสุข นี่แสดงว่าความหวังได้หล่อเลี้ยงชีวิตไว้

พราหมณ์ผู้นั้นได้เดินทางต่อไปในเช้าวันรุ่งขึ้น เข้าไปในป่าพบดาบสผู้หนึ่งกำลังนั่งเข้าฌานสงบอยู่ เขาเห็นแล้วเกิดความเลื่อมใส เปล่งอุทานออกมาว่า

ธรรมอื่นยิ่งกว่าสมาธิไม่มี ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
บุคคลผู้มีใจสงบตั้งมั่นแล้ว ย่อมไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น

(น สมาริปโร อตถิ อสฺมี โลกเ ปรมฺหิ จ

น ปรี นาปิ อตฺตานํ วิหีสติ สมาหิตฺโต)

คำนี้เป็นกรกล่าวของพราหมณ์ผู้เป็นพระโพธิสัตว์ (อดีตของพระพุทธเจ้า) กล่าวตามประสบการณ์ที่ได้เห็นและได้รู้สึกในขณะนั้น อันที่จริงกล่าวตามนัยแห่งทัศนะทางพระพุทธศาสนาแล้ว ธรรมที่ยิ่งกว่าสมาธิก็มีอยู่ คือ ปัญญาและวิมุตติ อย่างเช่นในมหาสาโรปมสูตร พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบธรรมต่างๆ กับต้นไม้ เช่น

ลาภ ลักการะ ชื่อเสียง เปรียบเหมือน กิ่งใบ
ศีล เปรียบเหมือน สะเก็ด
สมาธิ เปรียบเหมือน เปลือก
ปัญญา เปรียบเหมือน กระจับปี่
วิมุตติ เปรียบเหมือน แก่น

คำกล่าวทำนองนี้คือ อย่างที่ท่านพรหมณ์กล่าวว่า “ธรรม
อื่นยิ่งกว่าสมาธิไม่มี” นั่นเป็นธรรมล้ำจะ คือ จริงเฉพาะเรื่อง เฉพาะ
เหตุการณ์ แต่ที่พระพุทธเจ้าตรัสในมหาสาโรปมสูตรนั้นเป็นสังฆธรรม
คือจริงสากล เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาธรรมเมื่อได้ยินได้ฟังคำใดแล้ว
หากเป็นไปได้ฟังติดตามเรื่องให้ถึงต้นตอว่า ใครเป็นคนกล่าวและ
กล่าวเพราะเหตุใด ก็จะได้ข้อวินิจฉัยตกลงใจที่ถูกต้องมากกว่า
ได้ยินได้ฟังมาลอยๆ จะได้ไม่ถกเถียงกันในข้อธรรมนั้นๆ

วศ.

๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๙

๒๙ มิตรภาพ

มีคำกล่าวในชาดกว่า มิตรภาพย่อมจีตจางเร็ว เพราะเหตุ
๓ อย่างคือ

๑. คลุกคลีกันมากเกินไป
๒. เห็นห่างกันมากเกินไป
๓. ขอในกาลที่ไม่ควรขอ

(อจจาภิกขณส์สคคา อสโมสเรณน จ

เอเตน มิตตา ชีรนติ อกาเล ยาจนาย จ)

มิตรภาพเป็นสิ่งสำคัญในหมู่มนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลาย มิตรภาพเกิดขึ้นได้ในครอบครัว ในหมู่ญาติ และในชนทั่วไป การเกิดขึ้นแห่งมิตรภาพง่ายกว่าการรักษามิตรภาพ การรักษามิตรภาพเป็นของยาก เพราะมีเหตุมากมายที่ทำให้มิตรภาพเสื่อมลงหรือถึงกับแตกหัก กลายเป็นศัตรูกันก็มี แม้ในสามภรรยาซึ่งเป็นมิตรที่สนิทที่สุดก็สามารถแตกร้าง แตกหัก เป็นศัตรูกันก็มีบ่อยๆ ระหว่างพ่อแม่กับลูกก็มีได้ จะกล่าวไยถึงในหมู่ญาติและชุมชนทั่วไป

มีหนังสือบางเล่มกล่าวถึงวิธีผูกมิตรและจูงใจคน เช่น หนังสือของเดล คาร์เนกี ชื่อในภาษาอังกฤษว่า “How to win friends and

influence people” แปลเป็นไทยโดยอาษา ขจรจิตต์เมตต์ เป็นหนังสือดีมกน่าน่าอ่าน และควรนำมาปฏิบัติให้พอเหมาะพอควร และมีความจริงใจ ก็จะทำให้สำเร็จประโยชน์ได้มาก

ในสุภาษิตข้างต้นนี้กล่าวถึงเหตุ ๓ อย่างที่ทำให้มิตรภาพจิตจางต่อกันคือ คลุกคลีกันมากเกินไป คนที่คลุกคลีกันมากเกินไปนั้น อาจทำให้หมดความเกรงใจซึ่งกันและกัน อยากทำอะไรก็ทำ อยากพูดอะไรก็พูด ขาดความยับยั้งชั่งใจ ทำให้กระทบกระเทือนใจกัน ถ้าไม่พูดกันให้แจ่มแจ้ง ต่างคนต่างเก็บไว้ภายใน อาจเป็นเหตุให้มันตึงต่อกัน ทำให้แตกร้างในที่สุด

อีกอย่างหนึ่ง คนเราทุกคนย่อมต้องการเวลาเป็นส่วนตัว มากบ้างน้อยบ้าง เหมือนเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการเวลาเป็นส่วนตัว การคลุกคลีกันมากเกินไปทำให้สูญเสียเวลาเป็นส่วนตัว ถ้าเราอยู่ในห้องที่มีแมวอยู่ด้วย เราต้องเปิดประตูไว้ให้มันเข้าออกได้ อย่างสะดวกของมัน มิฉะนั้นมันจะตะกายเรียกทั้งตอนเข้าและตอนออกทำให้รำคาญ บางคนถึงกับเจาะรูที่ข้างฝาไว้เพื่อให้แมวเข้าออกได้สะดวก เล่ากันว่าเป็นเรื่องของนักวิทยาศาสตร์คนหนึ่ง ท่านเจาะ ๒ รู เมื่อมีคนถามว่าทำไมเจาะ ๒ รู ท่านบอกว่ารูใหญ่สำหรับแมวตัวใหญ่ รูเล็กสำหรับแมวตัวเล็ก ท่านจะตั้งใจให้เป็นอย่างนั้น หรือลืมนึกไปว่า รูที่แมวตัวใหญ่เข้าออกได้ แมวตัวเล็กก็เข้าออกได้เช่นกัน

มนุษย์เราที่อยู่ร่วมกันทำนองนี้คือ ต้องให้เขามีทางออก ไม่ใช่ปิดประตูตาย ถ้าปิดประตูตายจะมีความกดดันมาก ชีวิตไม่มีความสุข มิตรภาพก็ร่วงโรยเหี่ยวเฉาและสูญสลายไป

การห่างเหินกันเกินไปก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ที่ทำให้มิตรภาพจืดจาง ต่างฝ่ายต่างก็รู้สึกที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่ ไม่คำนึงถึงสุขทุกข์ของกันและกัน ประเพณีอวยพรปีใหม่แก่กัน จึงยังคงให้สำเร็จประโยชน์ คือ เตือนให้ระลึกถึงกันอยู่ ไม่ห่างเหินจนเกินไป

การขอในกาลที่ไม่ควรขอ เช่น ขอสิ่งของในเวลาที่เขากำลังขาดแคลน ขอแรงในเวลาที่เขาเจ็บป่วยหมดกำลัง เป็นต้น การขอมิตรกาลทำให้เสียมิตรภาพ การขอมิตรกาลทำให้ได้มิตรภาพ แม้โดยปกติจะเป็นผู้ให้ การขอบ้างในบางครั้งอาจรู้ว่าเขาเต็มใจให้ ก็เป็นการผูกมิตรเหมือนกัน

เรื่องการแตกจากมิตรและการผูกมิตร ท่านผู้สนใจลองหาอ่านจาก หนังสือที่โตปเทศ ของท่านเสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน)

อริสโตเติล (นักปราชญ์ชาวกรีก) กล่าวไว้ว่า “มิตรภาพระหว่างคนดีกับคนดีเป็นมิตรภาพที่สูงส่ง” ถ้าฝ่ายหนึ่งเปลี่ยนไปในทางไม่ดี ก็ควรช่วยแก้ไข เมื่อแก้ไขไม่ไหวแล้วจึงค่อยถอนตัวออกมา

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ถ้าไม่ได้มิตรที่มีปัญญา เป็นคนดี ก็ควรเที่ยวไปผู้เดียว ไม่ควรคบคนพาล เพราะความเป็นสหายไม่มีในคนพาล”

มิตรที่ดีควรมีลักษณะสำคัญ ๔ อย่างคือ

๑. มีอุปการะ
๒. ร่วมสุขร่วมทุกข์
๓. แนะนำประโยชน์
๔. มีความรักใคร่

เมื่อได้มิตรเช่นนี้ ก็ควรถนอมมิตรให้ดี เห็นคุณค่าของเขาและปฏิบัติให้สมกับที่เขาให้คุณค่า

วศ.

๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙

๓๐ เมื่อไร ต้องการอะไร

มีสุภาษิตในชาดกบทหนึ่งว่า

“ในคราวคับขันต้องการคนกล้า

(อุกกุฏฐู สุรมจฉนติ)

ในคราวปรึกษาต้องการคนไม่เหลาะแหละ ไม่พูดพาล่าม

(มนตีสฺ อุกตฺหล)

ในคราวได้ข่าวน้ำ (ที่ดี) ต้องการคนอันเป็นที่รัก

(ปิยญจ อนนปานมฺหิ)

ในคราวมีเรื่องราวเกิดขึ้น ต้องการบัณฑิต”

(อตเถ ชาเต จ ปณฺทิต)

(มหาสารชาดก เอกนิบาต)

พระไตรปิฎกบาลี เล่มที่ ๒๗ ข้อ ๙๒

คนกล้ามี ๒ ประเภท คือคนกล้าแท้กับคนกล้าเทียม คนกล้าแท้ย่อมไม่เบียดเบียนไม่ทำร้ายผู้ที่ไม่มีทางต่อสู้ ไม่รังแกผู้ที่อ่อนแอกว่า เช่น ไม่รังแกเด็ก เป็นต้น แต่จะต่อสู้กับคู่ต่อสู้ที่มีกำลังเสมอกัน

ตนมีอาวุธไม่ทำร้ายผู้ที่ปราศจากอาวุธ เป็นต้น ความกล้าอีกอย่างหนึ่งคือ กล้าละความชั่ว ประพฤติความดี กล้าทำความดีแม้จะเสี่ยงชีวิตก็ตาม ส่วนคนกล้าเทียมนั้น ที่จริงไม่ใช่ผู้กล้า แต่ดูเหมือนผู้กล้า เช่น ขอบรังแกเด็ก ขอบรังแกผู้หญิง รังแกคนพิการ เป็นต้น ถ้าเป็นคนพิการอยู่แล้วก็มักจะรังแกสัตว์ที่ไม่มีทางต่อสู้ ในคราวคับขันหรือในยามสงครามย่อมต้องการผู้กล้าหาญที่แท้จริง โบราณกล่าวไว้ว่า ในคน ๑๐๐ คน หากคนกล้าได้ ๑ คน แปลว่ามีอยู่เพียง ๑ % เท่านั้นเอง (สเดสฺ ชายเต ลูโร)

ความกล้าหาญแท้จริงย่อมอยู่ท่ามกลางระหว่างความซื่อซลาดกับความกล้าจนบ้าบิ่น คือกล้าในสิ่งที่ไม่ควรกล้า เช่น กล้าทำผิดกฎหมาย กล้าทำร้ายคนผู้ไม่มีความผิด

ในคราวปรึกษาหารือ ต้องการคนไม่พูดเหลวไหล ไม่พูดพาล่าม คนพูดพาล่ามทำให้เสียเวลาไปมากแต่ไม่ได้ประโยชน์ ในคราวปรึกษาต้องการคนพูดจริง พูดอ่อนหวาน พูดประสานสามัคคี และพูดมีประโยชน์ รู้จักกาลที่ควรพูด หยุดพูดเมื่อหมดเรื่องจะพูดแล้ว พูดจามีหลักฐานเชื่อถือได้

ในคราวได้ข่าวน้ำที่ติดต้องการคนอันเป็นที่รัก ข้อนี้เป็นไปโดยธรรมชาติหรือโดยธรรมดา เช่น พ่อแม่รักลูก เมื่อได้ขอดีของมี

รสอร่อยมากก็ระลึกถึงลูก อยากให้ลูกได้กิน รู้ว่าสิ่งใดลูกชอบกินเก็บไว้ให้ ทางฝ่ายลูกที่มีต่อพ่อแม่ก็เช่นเดียวกัน คนประเภทอื่นๆ ที่รักกันก็จะมีจิตเช่นนี้เหมือนกัน

เมื่อมีเรื่องราวอันจะต้องใช้ปัญญาขบคิดย่อมต้องการบัณฑิต เพราะบัณฑิตเป็นผู้มีธรรม มีความเฉลียวฉลาด สุขุมรอบคอบ และมีความยุติธรรม มองเห็นการณ์ไกลทั้งประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในภายหน้า ทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น จึงวินิจฉัยสิ่งต่างๆ โดยไม่พลาด สมพระบาลีในโกศลสังยุต สังยุตตนิกายว่า

นักปราชญ์ท่านเรียกว่าเป็นบัณฑิต เพราะยึดประโยชน์ทั้งสองไว้ได้ คือประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในภายหน้า

คัมภีร์โบราณท่านกล่าวว่า ในคนพันคนหาบัณฑิตได้ ๑ คน (สทสเสสุ จ ปณฺธิโต) บัณฑิตย่อมดำเนินชีวิตด้วยปัญญา และชักชวนผู้อื่นให้ดำเนินชีวิตเช่นนั้นด้วย การคบบัณฑิตเป็นมงคลข้อหนึ่งในมงคล ๓๘

วศ.

๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๙

๓๑

หนทางไปสู่ความสุขความเจริญ

หลักข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสุขความเจริญ และการได้ประโยชน์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ท่านแสดงไว้โดยปริยายหนึ่ง ๖ ประการคือ

๑. อโรคยะ ความเป็นผู้มีโรคน้อย ทำอย่างไรให้เป็นผู้มีโรคน้อย ก็พึงปฏิบัติอย่างนั้น ในพระสูตรต้นตปิฎกบางแห่ง ตรัสให้เป็นผู้มีสติและรู้จักประมาณในการบริโภค ว่าเป็นเหตุให้มีโรคน้อย แก่ช้า อายุยืน ในอังกุตตรนิกายพระพุทธเจ้าตรัสถึงเหตุที่ทำให้อายุยืนไว้ ๕ ประการ

- (๑) ไม่บริโภคของแกล่งแแก่ตน
 - (๒) รู้จักประมาณในของที่ไม่แกล่ง
 - (๓) บริโภคอาหารที่ย่อยง่าย
 - (๔) ไม่เที่ยวกลางคืน
 - (๕) ประพฤติพรหมจรรย์ หรือว่าไม่มักมากในกามารมณ์
- ส่วนเหตุที่จะทำให้อายุสั้น มีนัยตรงกันข้าม

(อังกุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๒๒/๑๖๓/๑๒๖)

๒. ศิล เป็นผู้ที่มีศีลธรรมดี มีสุภาภิตในจริยศาสตร์กล่าวไว้ว่า ชีวิตที่เรียบง่ายที่สุดเป็นชีวิตที่ดีที่สุด ศีลธรรมเป็นวิถีชีวิตที่ดีที่สุด (The simplest life is the best life. Morality is the best way of life.) ศีลธรรมเป็นรากฐานแห่งชีวิตของปัจเจกชนและสังคม เปรียบเหมือนรากไม้เป็นส่วนสำคัญของต้นไม้

๓. พาหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้สดับตรับฟังมาก แสวงหาความรู้ในสาขาวิชาของตนอยู่เสมอ หมั่นสดับธรรมของพระอริยมะมีของพระพุทธเจ้าเป็นต้น องค์ประกอบสำคัญของความเป็นพหูสูตมีดังนี้

- (๑) เรียนมาก ฟังมาก
- (๒) จำได้มาก
- (๓) ว่าได้คล่อง
- (๔) ใคร่ครวญด้วยใจ
- (๕) แทะทะลุปรุโปร่ง คือเข้าใจได้ตลอด

๔. พุทธามัต ดำเนินชีวิตตามท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ถือเอาแบบอย่างที่ดีของท่านผู้เป็นปราชญ์มาเป็นแนวทางดำเนินชีวิต

๕. ธรรมานวัตร ใช้ชีวิตอนุวัตรตามธรรม ไม่คลาดจากธรรม
ไม่ฝืนกระแสธรรม ดำเนินชีวิตตามทำนองคลองธรรม

๖. อสันทา ความเป็นผู้ไม่ทอดถอย ไม่หดหู่ มีความเพียรกล้า
ทำกิจการด้วยเรี่ยวแรงและกำลังทั้งหมด มีความบากบั่น มั่นคง ไม่
ทอดถอยง่าย จับทำสิ่งใดแล้วเห็นว่าดีว่าชอบ ก็ประกอบกิจการงานนั้น
ให้สำเร็จ

ทั้ง ๖ ประการนี้ ได้หัวข้อมาจาก อັตถัสสทวารชาดก เอก
นิบาต ผู้หวังความสุขความเจริญและได้ประโยชน์ทั้งในโลกนี้และ
โลกหน้า พึงประกอบตนด้วยหลักทั้ง ๖ ประการนี้ ก็จะไม่พลาดจาก
ประโยชน์ที่พึงได้ มนุษย์ส่วนมากอยากได้ผลดี แต่ถ้าไม่กระทำเหตุที่
ดีก็ย่อมจะพลาดจากผล เพราะผลดีย่อมมาจากเหตุที่ดี

อีกปริยายหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงแสดงเหตุให้บรรลุถึงความ
สุขความเจริญไว้ ๔ อย่างเรียกว่า **จักรธรรม** (ธรรมที่เปรียบเหมือน
ล้อรถนำไปสู่จุดมุ่งหมาย) คือ

๑. ปฏิรูปเทสวาสะ การได้ที่อยู่ที่เหมาะสมแก่กิจการนั้นๆ
เช่น ค้าขายควรอยู่ในที่ชุมนุมชน ศึกษาเล่าเรียนควรได้สำนักที่ดี

๒. สัปปริสุบสังเสวะ การได้คบคนดี ซึ่งพระพุทธเจ้าทรง
แสดงว่าเป็นรุ่งอรุณของการได้อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ และ

เป็นอุปการะต่อการดำเนินชีวิตแม้ในทางโลก การได้คบคนดีมีผลดี
อย่างไรพอรู้จักกันอยู่แล้ว ไม่ต้องพรรณนาให้มากความ ขอแถมด้วย
กลอนบทหนึ่งที่ว่า

คบพาล-พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต-บัณฑิตพาไปหาผล
คบคนชั่วพาทัวให้อับจน คบคนดีมีผลจนตัวตาย

ข้าพเจ้าขอแถมว่า คบคนดีมีผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้า
หลังจากตายแล้วไปสู่สุคติ มีความสุขอันยั่งยืน

๓. อัดตลัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบ หมายถึงตั้งจิตไว้
ชอบ เช่น

(๑) ตั้งไว้ในศรัทธา เชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม เชื่อความ
ที่สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของ
พระพุทธเจ้า เป็นศรัทธาที่มีเหตุผลไม่เชื่อมมาย อันจะนำไปสู่ความ
เลื่อม

(๒) ตั้งตนไว้ในศีลธรรมอันดี ซึ่งมีผลเป็นสุคติ เป็นโภคะ
และเป็นความเยือกเย็น ดังถ้อยคำแสดงอานิสงส์ของศีลว่า

สีเลน สุคติ ынุติ

สีเลน โภคสมปทา

ลีเลน นิพพุตี ยนฺติ

แปลว่า บุคคลจะไปสู่สุคติก็เพราะศีล จะพรังพร้อมด้วยโภคะ ก็เพราะศีล จะถึงนิพพานก็เพราะศีล โภคะนั้นพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ๒ อย่างคือ

อามิสโภคะ หมายถึง ทรัพย์สินสมบัติภายนอก

ธรรมโภคะ หมายถึง ทรัพย์ภายใน คือ คุณธรรมต่างๆ

(๓) **ตั้งตนไว้ในจาคะ** คือหมั่นบริจาคไม่ตระหนี่เหนียวแน่น แต่รู้จักประหยัดอดออม ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่สุรุ่ยสุร่าย รู้จักบริจาคในฐานะที่ควร นอกจากนี้ยังรู้จักสละสิ่งที่ไม่ดีในตน

(๔) **ตั้งตนไว้ในปัญญา** รู้จักบาป-บุญ คุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ แล้วตั้งตนไว้ในส่วนที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์ ห่างไกลจากสิ่งที่เป็นบาป เป็นโทษ ไม่เป็นประโยชน์

ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า อัตตสัมมาปณิธิ = ตั้งตนไว้ชอบ

มีเรื่องเล่าหลายแห่ง มีในอรรถกถาธรรมบทเป็นต้นว่า มีลูกชายเศรษฐีกับลูกสาวเศรษฐีมาแต่งงานกัน มีทรัพย์ฝ่ายละ ๘๐ โกฏิ (๘๐๐ ล้าน) ต่อมากบหานักเลงสุรา ดิตสุราและเสพอบายมุขอื่นๆ อีก ผลาญทรัพย์สมบัติจนหมด ลงท้ายเป็นขอทาน ดูเถิด-ดูผู้ที่ตั้งตัวได้

แล้ว แต่ไม่ตั้งตนไว้ชอบ ประสบความวิบัติถึงขนาดนี้ ส่วนผู้ตั้งตนไว้ชอบ แม้จะไม่มีทรัพย์สินมาก่อน แต่ก็ค่อยๆ ตั้งตัวได้ทีละน้อย มีเรื่องเล่าว่า คนเฒ่าของเศรษฐีคนหนึ่ง ได้หนุตายมาตัวหนึ่งเป็นต้นทุนค่อยๆ ตั้งตนขึ้น จนเป็นเศรษฐีได้ในที่สุด เรื่องนี้ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทเหมือนกัน ในเมืองไทยก็มีบุคคลที่เป็นตัวอย่างปรากฏให้เห็นอยู่ทั้ง ๒ ด้าน

ฝ่ายบรรพชิตคือผู้บวช ถ้าตั้งตนไว้ชอบก็จะมีประโยชน์ไพศาลทั้งแก่ตน แก่พุทธศาสนา และแก่พุทธบริษัท มีตัวอย่างให้เห็นอยู่มากมาย ถ้าตั้งตนไว้ไม่ชอบ หละหลวมในพระธรรมวินัย ก็จะเป็นโทษมาก ดังภาษิตที่ว่า

“การบวชที่ย่อหย่อน ย่อมเกลียดโทษลงแก่ตนและแก่พระศาสนา และนำบุคคลผู้นั้นไปสู่รอกได้ เหมือนหญ้าคาหรือหญ้าคมบางที่จับไม่ดี ย่อมจะบาดมือได้”

๔. ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้มีบุญซึ่งได้ทำไว้ก่อน อาจเป็นบุญในชาติก่อน หรือบุญในชาตินี้ที่เคยทำไว้ก็ได้ บุญเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่หนุนให้บุคคลผู้มีบุญได้ประสบโอกาสประสบช่องทางให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นได้โดยง่าย กำจัดอุปสรรคที่เข้ามาขวางกั้นให้ถอยร่นหรือพินาศไป

อย่าดูหมิ่นบุญกรรมจำนวนน้อย จะไม่ด้อยตามต้องสนองผล
ดูตุ่มน้ำเปิดทวยกลางสายชล ย่อมเต็มล้นด้วยอุทกที่ตกลง
อันนักปราชญ์สั่งสมบ่มบุญบ่อย ทิละน้อยทำไปไม่ไหลหลง
ย่อมเต็มด้วยบุญนั้นเป็นมั่นคง บุญย่อมส่งสู่สถานวิมานทอง

บุญเป็นประโยชน์เกื้อกูลทั้งในโลกนี้และโลกหน้า “ขุมทรัพย์คือบุญไม่ทั่วไปแก่คนเหล่านี้ (ของใครของคนนั้น) โจรลักไปไม่ได้ นักปราชญ์จึงควรทำบุญที่สามารถติดตามตัวไปได้”

(นัย พระพุทธพจน์)

วิธีแห่งบุญมีมากทางด้วยกัน ไม่ใช่การให้ทานอย่างเดียว เช่น การรักษาศีล การอบรมจิตให้สะอาดผ่องแผ้ว การช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น ล้วนเป็นวิธีแห่งบุญทั้งสิ้น โดยที่ สุดแม้การทำ ความเห็นให้ตรง (ทวิจฺจุชฺชกรร ม) หรือลั มมาทวิจฺจุ ก็จัดเป็นบุญ

บุคคลควรหมั่นทำบุญอยู่เสมอทั้งกลางวันและกลางคืน กลางคืนอยู่บ้านก็ทำบุญได้ เช่น เมตตาทภาวนา การอบรมจิตให้มีเมตตา แล้วแผ่เมตตาไปยังสรรพสัตว์ บุคคลที่สามารถทำประโยชน์แก่มวลชนได้มาก ก็คือผู้ที่มีความสงบสุขภายใน แล้วแผ่กระแสความสงบสุขนั้นไปยังผู้อื่น ธรรม ๔ อย่างดังกล่าวมานี้ เป็นเหตุ นำชีวิตไปสู่ความสุขความเจริญ

วศ.

๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๙

๓๒ รูปขันธ์

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการ รูปขันธ์หรือร่างกายของข้าพเจ้าเวลานี้ (พ.ศ. ๒๕๕๐ อายุ ๗๓ ปี) เหมือนเกวียนชำรุดทรุดโทรมเทียมด้วย โศกแก่ที่ไร้กำลัง ต้องค่อยๆ เดิน และบรรทุทุกของหนักไม่ได้ ว่าจะล้มลง หรือเกวียนจะทรุดหัก

การงานที่ทำอยู่ได้บ้าง เช่น เขียนหนังสือก็ต้องบอกให้ลูกศิษย์ช่วยเขียน สอนหนังสือก็ต้องค่อยๆ สอน ครั้งละนิดหน่อย สอนไปพักไป อัดเทปออกวิทยุก็ทำได้เล็กน้อยครั้งละประมาณ ๓๐ นาที โดยมีคู่สนทนาช่วยพูดด้วย เรื่องหนักๆ ซึ่งเคยเขียนได้เมื่อก่อนก็เขียนไม่ได้ เพราะร่างกายอ่อนแอ มองไม่เห็นทบทวนต่อการใช้ความคิด ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะโรคภัยไข้เจ็บที่รบกวนอยู่ในคือโรคเบาหวาน ซึ่งเป็นมานานประมาณ ๒๓ ปีแล้ว ต่อมาโรคภูมิแพ้ เป็นมา ๑๐ กว่าปีแล้ว โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจเป็นมาประมาณ ๖-๗ ปีแล้ว โรคเหล่านี้ได้บั่นทอนกำลังกาย กำลังความคิดและกำลังสติปัญญาไม่น้อยเลย แต่ก็ตั้งใจจะทำงานพระศาสนาเพื่อบูชาคุณพระรัตนตรัย ตอบแทนบุพการี ตอบแทนสังคม และทำตนให้เป็นประโยชน์บ้าง ไม่ให้วันเวลาล่วงไปเปล่า

ผลดีเท่าที่แลเห็นก็คือ ได้พิจารณาถึงโทษของรูปขันธ์อยู่เนืองๆ ได้นำพระพุทธพจน์ที่เกี่ยวกับรูปขันธ์มาพิจารณาบ่อยๆ เห็น

จริงตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ ทำให้เมื่อหน่ายในทุกข์และในสังสารวัฏ
ที่จะต้องเกิดอีก แก่ เจ็บ และตายอีก เป็นความทุกข์ที่มองเห็นง่าย
เพราะมันอยู่กับตัว เตือนให้รู้สึกอยู่ทุกวัน วันละหลายเวลา นึกถึง
สุภาสิตที่พระสารีบุตรกล่าวแก่นางมัลลิกาว่า **“ชีวิตของสัตว์ในโลก
นี้ไม่มีเครื่องหมาย รู้ไม่ได้ว่าจะตายเมื่อไหร่ ทั้งน้อยทั้งผิดเคือง
ทั้งประกอบด้วยทุกข์”**

ที่ว่า “ชีวิตเป็นของน้อย” นั้น มีปรากฏในพระพุทธพจน์ทั่วไป
อายุยืนไปก็ไม่ถึง ๑๐๐ ปี ที่เกินร้อยปีมีน้อย แต่ก็ต้องตายเพราะชรา
ที่ว่า “ผิดเคือง” นั้น คือดำเนินไปด้วยความยากลำบาก เพราะต้อง
แสวงหาปัจจัยต่างๆ มาอุดหนุน ชีวิตจึงจะดำเนินไปได้ บางคนขาด
ปัจจัยอุดหนุน เช่น อาหารและยา ชีวิตก็แตกดับไปโดยเร็ว เหมือน
หยดน้ำน้อยบนใบหญ้า ถูกแสงอาทิตย์แผดเผา ไม่นานก็เหือดแห้ง
ไป ที่ว่า “ประกอบด้วยทุกข์” นั้น ชีวิตคนแต่ละคนต้องบำบัตทุกข์อยู่
เสมอทุกวัน วันละหลายๆ เวลาด้วย เช่น หนาว ร้อน หิว กระจาย
ปวดอุจจาระ ปัสสาวะ ทุกข์ในการทำมาหากิน ทุกข์เพราะกิเลส
เผาอยู่ภายใน ทุกข์เพราะวิบากแห่งกรรมที่ได้ทำไว้ ในชาติก่อนบ้าง
ชาติปัจจุบันบ้าง ทุกข์เพราะการทะเลาะวิวาทกันบ้าง ที่สำคัญก็คือ
ทุกข์เพราะมีขันธ์ โดยเฉพาะรูปขันธ์

โรคร้ายไข้เจ็บที่มีอยู่ในตน ทำให้พิจารณาอุปขันธ์อยู่เนืองๆ ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตน หรือไม่ใช่ตัวตน ทำให้สังเวชสลดใจ ไม่ประมาทในวัย ในความไม่มีโรคและในชีวิต ทำให้เจริญมรณัสสติ อยู่เสมอ คือ ระลึกถึงความตายอยู่เนืองนิตย์ ทำให้รู้สึกคุ้นเคยและเป็นกันเองกับความตายที่จะต้องมาถึงไม่วันใดก็วันหนึ่ง นอกจากนี้ยังต้องทำให้คุ้นเคยเป็นกันเองกับการพลัดพรากสูญเสียจากสิ่งอันเป็นที่รักที่พอใจ เพราะถึงอย่างไรๆ เวลาเช่นนั้นก็ต้องมาถึงแน่ และเราจะต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป *

วศ.

* บัดนี้ พ.ศ. ๒๕๕๕ รูปขันธ์ยังทรุดโทรมลงอีก ถึงกับสอนหนังสือไม่ได้เลย ทำได้บ้างก็เพียงแต่บอกข้อความเล็กๆ น้อยๆ ให้ลูกศิษย์ช่วยเขียน หรือฟังการตรวจทานต้นฉบับเท่านั้น ลูกศิษย์ที่กล่าวถึงนี้คือ คุณยุวดี อึ้งศรีวงษ์

๓๓

ความสุข ๔ อย่าง

๑. ความวิเวก
๒. ความไม่เบียดเบียน
๓. ความปราศจากราคะ
๔. ความไม่มีอัสมิมานะ

มีพระพุทธอุทธานดังนี้ “สำหรับผู้สันโดษ ได้สดับธรรมแล้ว เห็นธรรมอยู่ ความวิเวกเป็นความสุข ความไม่เบียดเบียนคือความสำรวมในสัตว์ทั้งหลาย เป็นความสุขในโลก ความปราศจากราคะ ความล่วงพ้นกามทั้งหลายเสียได้เป็นความสุขในโลก ความไม่มีอัสมิมานะเป็นบรมสุข

(พุทธอุทธาน คัมภีร์อุทธาน ข้อ ๕๑)

ท่านเล่าไว้ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆ ประทับอยู่ที่ใต้ต้นมุจลินทร์ (ต้นจิก) เป็นเวลา ๗ วัน ทรงเปล่งอุทธานด้วยความเบิกบานพระทัยเกี่ยวกับเรื่องความสุข ๔ อย่าง มีความวิเวกของผู้สันโดษเป็นต้น วิเวกนั้นท่านแบ่งเป็น ๓ อย่างคือ

๑. กายวิเวก ความสงบทางกาย คือปลีกตนไปอยู่ผู้เดียว ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ อันเป็นเหตุทำลายความสงบสุขทางกาย เราจะพบได้เสมอในบาลีที่กล่าวถึงภิกษุผู้มีความเพียรว่า หลีกออก จากหมู่อยู่แต่ผู้เดียวไม่ประมาท มีความเพียรอย่างไม่เสียดายชีวิต (เอโก วูปกฺขฺวโจ อปฺปมตฺโต อาตปปี ปหิตตฺโต)

๒. จิตตวิเวก ความสงบทางจิต คือจิตสงบ ความหมาย ระดับสูงท่านหมายถึง จิตที่ได้ฌานที่ ๑ ถึง ฌานที่ ๘

๓. อุปธิวิเวก ความสงบอุปธิ คือสงบจากกิเลส หมายถึง อริยคุณมีเสถียรภาพติดผลเป็นต้น จะเห็นได้ว่า ผู้ใดวิเวกทั้ง ๓ นี้ จะมีความสุขเพียงใด แต่ท่านกล่าวว่า ผู้ที่ได้อุปธิวิเวกแล้ว แม้จะอยู่ท่ามกลาง หมู่คณะ ก็ชื่อว่าอยู่ผู้เดียว

ความไม่เบียดเบียน ท่านขยายความว่า ความสำรวม ในสัตว์ทั้งหลาย หมายความว่าไม่เบียดเบียนกัน มีเมตตากรุณา ต่อกัน มุ่งช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถ้ามนุษย์เราไม่เบียดเบียนกัน และไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ก็จะถูกอยู่กันอย่างมีความสุข ไม่ต้องหวาดระแวงภัย แต่เท่าที่ปรากฏในสังคม มีภัยอยู่รอบด้านทั้งเรื่องชีวิต และทรัพย์สิน จึงอยู่อย่างมีความกลัว หวาดระแวงภัยและมีทุกข์

ความปราศจากราคะ ท่านขยายความว่า การล่องพ้น
กามทั้งหลายเสียได้เป็นสุขในโลก ราคะคือความกำหนัดยินดีใน
อารมณ์ต่างๆ มีรูป เสียง เป็นต้น วิจารณ์คือความปราศจากความ
กำหนัดยินดีในอารมณ์ดังกล่าว ราคะท่านจำแนกไว้เป็น ๓ ระดับ

๑. กามราคะ ความกำหนัดพอใจในกามคุณ ๕ มีรูป เป็นต้น

๒. รูปราคะ ความพอใจยินดีติดใจในความสุขแห่งรูปฌาน ๔
มีปฐมฌาน เป็นต้น

๓. อรูปราคะ ความพอใจยินดีติดใจในความสุขแห่งอรูปฌาน
๔ มีอากาสานัญจายตนฌาน เป็นต้น

ตามนัยนี้ แม้ความพอใจติดใจในฌาน ซึ่งสามัญชนถือเป็น
ของสูงแล้ว ท่านก็ยังจัดเป็นราคะอยู่ ยังไม่พ้นจากทุกข์

ความปราศจากอัสมิมานะ คือปราศจากความถือตัว
ทะนงตน ท่านถือว่าเป็นบรมสุข เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของ
พระอรหันต์

วศ.

๓๔ ลักแต่่ว่า

๑. จักลักแต่ว่าเห็นในสิ่งที่ได้เห็น
๒. ลักแต่ว่าฟังในสิ่งที่ได้ฟัง
๓. ลักแต่ว่ารู้ในสิ่งที่ได้รู้ (ทางจมูก ลิ้น กาย)
๔. ลักแต่ว่ารู้ในสิ่งที่ได้รู้ (ทางใจ)

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็พ้นทุกข์ได้ พระพุทธพจน์นี้พระพุทธเจ้าตรัสสอนท่านพาหิยทวารุจิริยะ ปรากฏในคัมภีร์อุทาน พระไตรปิฎก เล่ม ๒๕ ข้อ ๔๙ ท่านพาหิยะได้ฟังเพียงเท่านั้นก็บรรลุอรหัตตผล ท่านเป็นผู้เคยบำเพ็ญบารมีโดยการประพฤติพรหมจรรย์ บำเพ็ญสมณธรรมมาเป็นหมื่นปีในอดีต เมื่อสำเร็จอรหัตตผลแล้วจึงขอบวช พระพุทธเจ้ารับสั่งให้ไปหาไตรจีวร แต่ถูกโคขวิดเสียชีวิตในระหว่างทางแคบแห่งหนึ่ง เพราะเหตุที่มีเวรต่อกันมาในอดีต พระพุทธเจ้ารับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายหามศพของท่านพาหิยะไปเผา ตรัสว่าเพื่อนพรหมจรรย์ของเธอทั้งหลายสิ้นชีวิตแล้ว เมื่อเผาแล้ว รับสั่งให้ก่อเจดีย์บรรจุพระธาตุของท่านพาหิยะ เมื่อภิกษุทั้งหลายทูลถามว่า คติสัมปรายภพของท่านพาหิยะเป็นอย่างไร ตรัสตอบว่า ปรีนิพพานแล้ว ตรัสย้ำในตอนท้ายว่า สภาพแห่งพระนิพพานนั้นพ้นจากรูป อรูป พ้นจากสุขและทุกข์

ข้อสังเกต

๑. ที่ท่านพาหิยะได้ฟังธรรมเพียงเล็กน้อยแล้วสำเร็จมรรคผลได้เร็วนั้น พระอรรถกถาจารย์เล่าว่า ท่านเคยตั้งความปรารถนาไว้ในสมัยพระพุทธเจ้าองค์ก่อนว่า ขอให้บรรลุธรรมได้อย่างรวดเร็ว คือขอให้ได้เป็นเอตทัคคะในทางนี้ ความปรารถนาของท่านก็สำเร็จตามประสงค์

๒. พระพุทธพจน์ที่ว่า “จักสักแต่ว่าเห็นในสิ่งที่ได้เห็น” เป็นต้นนั้นก็เพื่อความไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ได้เห็น เป็นต้น เมื่อไม่ยึดมั่นก็หลุดพ้น

๓. เป็นที่น่าสังเกตว่า ท่านพาหิยะยังไม่ได้บวชเป็นภิกษุ แต่พระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “เพื่อนร่วมพรหมจรรย์ของเธอทั้งหลายสิ้นชีวิตแล้ว (สพฺรหฺมจาริ โว ภิกฺขเว กาลกโต) และทรงยกย่องพระพาหิยะเป็นเอตทัคคะในทางรู้ธรรมได้เร็ว จัดอยู่ในหมู่ภิกษุผู้เป็นเอตทัคคะทั้งหลาย

๔. ที่พระพาหิยะถูกแม่โคลูกอ่อนขวิดเสียชีวิตนั้น อรรถกถาเล่าว่ายักษ์ณีผู้ผูกเวรแปลงตัวเป็นแม่โคลูกอ่อนมา อรรถกถาธรรมบทเล่าว่าในอดีตกาลนานไกล ท่านพาหิยะกับเพื่อนอีก ๓ คนร่วมอธิรมย์กับหญิงโสเภณีแล้วประทุษร้ายถึงเสียชีวิต หญิงนั้นผูกเวรตามประทุษร้ายตอบและทำให้พวกเขาถึงตายมาหลายร้อยชาติแล้วอีก ๓ คน คือโจรเคราแดง ลูบปพุททภูฏิลี ปุกกุสาตี

๓๕ พึงทำกิจ ๒ อย่าง

“เมื่อเธอทั้งหลายประชุมกัน มีกิจที่จะต้องทำ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง คือสนทนารธรรมหรือนิ่งเสีย” (อุทาน เล่ม ๒๕ ข้อ ๕๒)

พระพุทธเจ้าตรัสพระพุทธพจน์นี้เพราะปรารภเรื่องที่ภิกษุทั้งหลายสนทนากันที่อุปัฏฐานศาลา (ธรรมสภา) ว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลกับพระเจ้าพิมพิสารใครจะมีทรัพย์สินสมบัติมากกว่ากัน พระพุทธเจ้าเสด็จมาตรัสเตือนว่า เมื่อภิกษุประชุมกันไม่ควรสนทนาเรื่องอย่างนี้ ควรสนทนารธรรมหรือมิฉะนั้นก็นิ่งเสียดีกว่า

พระพุทธพจน์นี้ควรเป็นคติเตือนใจภิกษุทั้งหลายให้สำรวมระวัง จำกัดขอบเขตแห่งการสนทนา ก็จะดูเหมาะสมงดงาม

วศ.

๓๖

ทุกข์ในรูปแห่งสุข

สิ่งที่ไม่หน่ายนดี มักมาในรูปของสิ่งที่น่าายนดี

สิ่งที่ไม่น่ารัก มักมาในรูปของสิ่งที่น่ารัก

ทุกข์มักมาในรูปแห่งสุข เพราะฉะนั้นคนจึงประมาทกันนัก

(อุทาน เล่ม ๒๕ ข้อ ๖๒ สุปฺปวาสาสูตร)

อสาดํ สาทฺรฺรฺเปณ ปิยฺรฺรฺเปณ อปฺปิยํ

ทฺกฺขํ สุขสฺส รฺรฺเปณ ปมตฺตมตีวตฺตตี

พระพุทธพจน์นี้ พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระนางสุปฺปวาสา โกลิยธิดา (พระธิดาของตระกูลโกลิยะหรือโกลิยวงศ์) คัมภีร์อุทานเล่าว่า พระนางตั้งครรภ์อยู่ ๗ ปี ปวดครรภ์อยู่ ๗ วัน ได้รับทุกข์ทรมานมาก แต่ทรงอดกลั้นด้วยการระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ และระลึกถึงคุณของพระนิพพานว่า ไม่มีความทุกข์เช่นนี้ เกรงว่าอาจจะไม่มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ จึงขอร้องให้พระสวามีไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลให้ทรงทราบเป็นเชิงทูลลา พระพุทธเจ้าทรงทราบแล้วตรัสให้พรว่า ขอให้พระนางสุปฺปวาสาจงคลอดลูกโดยปลอดภัยและมีความสุขเถิด เพียงเท่า

นี้พระนางสุปวาสาภักคฺลตฺตฺกฺโดยปลอดถัยและมีความสุข ทั้งนี้ น่าจะเนื่องด้วยพระพุทธานุภาพ เมื่อพระสวามีกลับมาก็ได้ทราบ ว่า พระนางสุปวาสาภักคฺลตฺตฺกฺเรียบริ้อยแล้ว จึงขึ้นชมยินดี พระนางสุปวาสาขอร้องว่า ให้กลับไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วย ภิกษุสงฆ์ให้มาเสวยพระกระยาหารตั้งแต่วันพรุ่งนี้เป็นต้นไปจนครบ ๗ วัน พระสวามีไปกราบทูลพระผู้มีพระภาค แต่เวลานั้นพระพุทธองค์ได้ทรงรับอาราธนาของอุบาสกคนหนึ่งไว้แล้ว อุบาสกนั้นเป็น อุปัฏฐากของพระมหาโมคคัลลานะ พระพุทธองค์จึงตรัสกับพระมหาโมคคัลลานะให้ไปขอเลื่อนการนิมนต์ของอุบาสกนั้นหลังจาก ๗ วันไปแล้ว อุบาสกนั้นได้ขอให้พระมหาโมคคัลลานะรับรอง ๓ อย่างว่าภายใน ๗ วันนี้ชีวิตเขาจะยังอยู่ ทรัพย์สินสมบัติของเขาจะไม่เสียหาย และศรัทธาของเขาจะไม่เสื่อม พระมหาโมคคัลลานะรับรอง ๒ ประการแรก ส่วนเรื่องศรัทธานั้นให้อุบาสกรับรองตนเอง เป็นอัน สำเร็จสมตามพระพุทธประสงค์

วันรุ่งขึ้น พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ เป็นจำนวนมากเสด็จไปเสวยที่นิเวศของพระนางสุปวาสา เสร็จแล้ว ตรัสถามว่า ตั้งครรรภ์อยู่ ๗ ปี เจ็บครรรภ์อยู่ ๗ วัน ทุกข์ทรมานมาก เช่นนี้ ยังจะต้องการบุตรอีกหรือไม่ พระนางกราบทูลว่า ถ้าจะมีอีกสัก ๗ ครั้งก็ยินดี พระผู้มีพระภาคจึงทรงเปล่งอุทานในเวลานั้นว่า “สิ่งที่ไม่น่ายินดี มักมาในรูปของสิ่งที่น่ายินดี” เป็นต้น ดังกล่าวแล้ว

อรรทกถาสุปปวาสาสูตรเล่าว่า เหตุที่พระนางสุปปวาสาตั้งครรรภ์อยู่ ๗ ปี และปวดครรรภ์อยู่ ๗ วันนั้นเป็นเพราะบุพกรรม คือในอดีตพระราชโอรสยกกองทัพไปล้อมเมืองหนึ่งไว้ถึง ๗ ปี ประชาชนในเมืองได้รับความลำบากมาก เพราะประตูใหญ่ของเมืองถูกปิดหมด ประชาชนยังพอเข้าออกทางประตูเล็กได้ พระนางจึงส่งพระราชสาส์นไปบอกพระราชโอรสว่าให้ปิดประตูเล็กเสียด้วย เมื่อปิดประตูเล็กแล้วประชาชนก็เข้าออกไม่ได้ได้รับความลำบาก จึงยอมแพ้ภายใน ๗ วัน

พระโอรสแห่งพระนางสุปปวาสาในชาตินี้คือ พระสิวลี ซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะในทางเป็นผู้มีลากกว่าใครๆ เพราะได้ทำบุญไว้คือได้ถวายมหาทานในสมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ แล้วตั้งความปรารถนาว่าขอให้เป็นผู้เลิศด้วยลาภ และต่อมาในสมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่า วิปัสสิได้ถวายน้ำอ้อยกับนมล้น และได้ตั้งความปรารถนาเช่นเดียวกัน

พรปีใหม่ ๒๕๕๖ จากอาจารย์วศิน อินทสระ

ยศ ... (คือการได้รับการยกย่องให้เป็นใหญ่
 ความมีโภคทรัพย์พอสมควร
 การได้รับความเคารพนับถือ
 เสียงสรรเสริญด้วยความนิยมชมชอบ)
ย่อมเจริญแก่ผู้มีคุณธรรม ๗ ประการ คือ
เป็นผู้หมั่นขยัน มีสติ มีการทำงานสะอาด(สุจริต)
 ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำ
 สำรวมระวัง กาย วาจา ใจ
 มีชีวิตอยู่โดยธรรม และไม่ประมาท
 (พระพุทธพจน์ในธรรมบท)
..ผู้มุ่งความสุข ความเจริญในชีวิต
 ทั้งในบัดนี้และภายหน้า
ควรดำรงตนอยู่ในหลักธรรมทั้ง ๗ ประการนี้

วศิน อินทสระ

“ผู้ใดมีศรัทธาไม่หวั่นไหว
ตั้งมั่นดีแล้วในพระพุทธเจ้า
ในพระธรรมและในพระสงฆ์
พร้อมด้วยมีศีล
อันเป็นที่พอใจของพระอริยเจ้า
มีความเห็นตรง
คือเป็นสัมมาทิฐิ
ผู้นั้นเป็นผู้ไม่จน ชีวิตของเขาไม่ว่างเปล่า”

